

ICIP WORKING PAPERS:
2010/01

Autonomia territorial i conflictes d'autodeterminació:

Oportunitat i voluntat

Casos de Bolívia, Níger

i Tailàndia

Roger Suso

INSTITUT
CATALÀ
INTERNACIONAL

PER LA PAU

Autonomia territorial i conflictes d'autodeterminació:

Oportunitat i voluntat

Casos de Bolívia, Níger i Tailàndia

Roger Suso

**Institut Català Internacional per la Pau
Barcelona, abril de 2010**

Gran Via de les Corts Catalanes 658, baixos · 08010 Barcelona
T. +34 93 554 42 70 | F. +34 93 554 42 80
recerca.icip@gencat.cat | <http://www.icip.cat>

Editors

Javier Alcalde i Rafael Grasa

Consell editorial

Pablo Aguiar, Alfons Barceló, Catherine Charrett, Gema Collantes, Caterina Garcia, Abel Escribà, Vicenç Fisas, Tica Font, Antoni Pigrau, Xavier Pons, Alejandro Pozo, Mònica Sabata, Jaume Saura, Antoni Segura i Josep Maria Terricabras

Traducció

Albert Agut

Compaginació

Atona, sl

Impressió

gama, sl

ISSN

2013-5793 (edició en línia)
2013-5785 (edició en paper)

DL

B-38.039-2009

© 2009 Institut Català Internacional per la Pau · Tots els drets reservats

L'AUTOR

Roger Suso és llicenciat en Ciències Polítiques (Universitat Autònoma de Barcelona, UAB) i ha cursat un màster en Estudis de Pau i conflicte (Universitat d'Uppsala). Ha treballat i dut a terme projectes de recerca en diverses organitzacions com el PNUD–Líban, a Beirut, el Consell Alemany de Relacions Exteriors (DGAP) de Berlín, el Comitè per a la Defensa dels Drets Humans al Elcàlam, Magrib, a Barcelona, i com a professor assistent a la UAB.

Una versió anterior d'aquest document de treball es va presentar el 20 de maig de 2009 com a tesi de màster en Estudis de Pau i conflicte al Departament d'investigació de Pau i conflicte, Universitat d'Uppsala, Suècia, sota la supervisió de Thomas Ohlson. Utilitzat amb permís.

RESUM

La paradoxa de l'autonomia tracta sobre si l'autogovern atenua o exacerba el conflicte armat. Aquest estudi prova de desmuntar aquest trencaclosques examinant l'efectivitat de l'autonomia territorial com a resposta estatal als conflictes d'autodeterminació de tot el món. També posa en dubte que l'autonomia sigui un factor instigador del conflicte argumentant que l'autonomia territorial pot mitigar el conflicte armat canalitzant els greuges grupals cap a formes de protesta pacífiques. D'aquesta manera, l'estudi vol arribar a una teoria integral que identifiqui els factors responsables de l'escalada de violència en els conflictes sorgits de reivindicacions d'autodeterminació. Fent servir els conceptes d'"estructures d'oportunitat" i "dimensió de voluntat", aquest estudi mostra que l'escalada dels conflictes només es produeix quan es mobilitzen minories amb un alt poder negociador respecte del centre, en contextos de grans nivells de desigualtat econòmica al si de la diàda, al voltant de reivindicacions d'autonomia i separatistes.

Paraules clau: autonomia territorial, conflictes d'autodeterminació, estructures d'oportunitat, dimensió de voluntat, escalada/desescalada, relació diàdica.

RESUMEN

Este texto estudia la paradoja de la autonomía (si el autogobierno atenúa o exacerba el conflicto armado), examinando la efectividad de la autonomía territorial como respuesta a los conflictos de autodeterminación. Así, se argumenta que la autonomía territorial puede mitigar el conflicto armado canalizando los agravios grupales hacia formas de protesta pacíficas. Utilizando los conceptos de “estructura de oportunidad” y “dimensión de voluntad”, quiere desarrollar una teoría integral que identifique los factores responsables de la escalada de violencia en los conflictos surgidos de reivindicaciones de autodeterminación. El estudio muestra que la escalada de los conflictos solamente se producirá cuando se movilicen minorías con un alto poder negociador respecto del centro, en contextos de grandes niveles de desigualdad económica en el sí de la díada y sobre reivindicaciones de autonomía y separatistas. **Palabras clave:** autonomía territorial, conflictos de autodeterminación, estructuras de oportunidad, dimensión de voluntad, escalada/desescalada, relación diádica.

ABSTRACT

The paradox of autonomy is about whether self-rule accommodates or exacerbates armed conflict. This study attempts to unpack the puzzle examining the effectiveness of territorial autonomy as a state response to self-determination conflicts throughout the world. It challenges the conflict-inducing features of autonomy arguing that territorial autonomy can mitigate armed conflict by channeling group grievances into peaceful forms of protest. Thus, this study aims at arriving at a comprehensive theory that identifies which factors are responsible for violent escalation of conflicts grounded in self-determination demands. By using the concepts of opportunity structures and willingness dimension, this study shows that conflict escalation only takes place when minorities with greater bargaining power vis-à-vis the center, in contexts of high levels of economic inequality within dyad, are mobilized around autonomy and separatist demands.

Keywords: territorial autonomy, self-determination conflicts, opportunity structures, willingness dimension, escalation/de-escalation, dyadic relationship.

SUMARI

1. INTRODUCCIÓ	9
2. MARC TEÒRIC I HISTÒRIA CAUSAL	10
2.1. CARTOGRAFIANT EL CAMP D'INVESTIGACIÓ	10
2.2. L'AUTONOMIA TERRITORIAL COM A CONCEPTE	12
2.3. EL DEBAT SOBRE L'AUTONOMIA	13
2.4. LES ESTRUCTURES D'OPORTUNITAT	16
2.5. LA DIMENSIÓ DE VOLUNTAT	19
3. ASPECTES BÀSICS	23
3.1. DISSENY I MÈTODE	23
3.2. SELECCIÓ DE CASOS	23
3.3. ESCALADA I DEPENDENT VARIABLE	25
3.4. SIGNIFICAT DE LES VARIABLES INDEPENDENTS	26
4. CASOS D'ESTUDI	27
4.1. REPÚBLICA DE BOLÍVIA	27
4.1.1. EL MOVIMENT BOLIVIÀ EN FAVOR DE L'AUTONOMIA TERRITORIAL	31
4.1.2. ANÀLISI INTERNA DEL CAS BOLIVIÀ	33
4.2. REPÚBLICA DEL NÍGER	35
4.2.1. EL MOVIMENT NIGERÍ EN FAVOR DE L'AUTONOMIA TERRITORIAL	39
4.2.2. ANÀLISI INTERNA DEL CAS NIGERÍ	40
4.3. REGNE DE TAILÀNDIA	43
4.3.1. EL MOVIMENT TAILANDÈS EN FAVOR DE L'AUTONOMIA TERRITORIAL	47
4.3.2. ANÀLISI INTERNA DEL CAS TAILANDÈS	49
5. ANÀLISI COMPARATIVA	52
5.1. ESTRUCTURES D'OPORTUNITAT I DIMENSIÓ DE VOLUNTAT EN COMPARACIÓ	52
5.2. EXPLICANT L'ESCALADA I LA DESESCALADA	54
5.3. OBSERVACIONS ADDICIONALS D'INTERÈS TEÒRIC	56
6. RESUM I CONCLUSIÓ	57
BIBLIOGRAFIA	59

ACRÒNIMS

4-S	Punt mort estable, tou i interessat (<i>Stable, Soft, Self-serving Stalemate</i>)
ADC	Aliança Democràtica de 23 de Maig pel Canvi
AIDSESEP	Associació Interètnica de Desenvolupament de la Selva Peruana
APB	Autonomia per Bolívia
AQIM	Al-Qaeda del Magrib Islàmic
ASEAN	Associació de Nacions del Sud-est Asiàtic
ATNMC	Aliança Tuareg del Nord de Mali pel Canvi
AU	Unió Africana
BIPP	Front Islàmic d'Alliberament de Patani
BNPP	Front Nacional d'Alliberament de Patani
BRN	Front Nacional Revolucionari
CAINCO	Cambra de Indústria, Comerç, Serveis i Turisme de Santa Cruz
CEN-SAD	Comunitat d'Estats del Sahel-Sàhara
CPSC	Comitè Pro- Santa Cruz
CPT	Partit Comunista de Tailàndia
CRA	Coordinadora de la Resistència Armada
ECOWAS	Comunitat Econòmica dels Estats d'Àfrica Occidental
EE.UU.	Estats Units d'Amèrica
FAN	Forces Armades del Níger
FARS	Forces Armades Revolucionàries del Sàhara
FFR	Front de les Forces per la Rectificació
FLAA	Front d'Alliberament d'Air i Azawad
FPN	Front Patriòtic del Níger
GMIP	Moviment Islàmic Mujahidí de Patani
GSPC	Grup Salafista per la Predicació i el Combat
HRW	Human Rights Watch
ICG	International Crisis Group
KMM	Kumpulan Mujahidí Malàisia
MAR	Minorities at Risk

MAS	Moviment al Socialisme
MILF	Front Islàmic d'Alliberament Moro
MNCL	Moviment per l'Alliberament de la Nació Camba
MNJ	Moviment dels Nigerins per la Justícia
MNR	Moviment Nacionalista Revolucionari
MNSD-N	Moviment Nacional pel Desenvolupament de la Societat- Nassara
ONG	Organitzacions No Governamentals
ORA	Organització de la Resistència Armada
PAD	Aliança Popular per la Democràcia
PAS	Partit Islàmic Pan-Malaisi
PODEMOS	Poder Democràtic Social
PULO	Organització per l'Alliberament del Patani Unit
RKK	Runda Kumpulan Kecil
UCDP	Uppsala Conflict Data Program
UDD	Front Nacional Unit de Democràcia contra la Dictadura
UFRA	Unió de Forces de la Resistència Armada
UJC	Unió Juvenil Cruçenyista
UNASUR	Unió de Nacions Sud-americanes

1. INTRODUCCIÓ*

L'autodeterminació defensa que certs grups¹ tenen el dret de determinar el seu propi estatus polític i.e. l'ideal d'estat-nació en el que cada nació té el seu propi estat, i cada estat la seva pròpia nació. Tot i així, inclús quan aquest principi xoca amb el principi d'integritat territorial o sobirania, ha estat legitimat i emprat per justificar agendes polítiques al llarg de la història política moderna. En conseqüència, des de la fi de la Segona Guerra Mundial els conflictes d'autodeterminació o els conflictes territorials relacionats amb factors identitaris² han estat una de les formes més comunes, prolongades i inextricables d'agitació política i de conflictes armats en el món d'avui dia (Gallagher Cunningham, 2007; Jenne et al., 2007; Daftary, 2008).

Per poder solucionar el problema que causa el conflicte existent entre les reivindicacions d'autodeterminació i la integritat territorial, s'ha portat a terme al llarg de la història la institucionalització d'arranjaments autonòmics com a mecanismes útils per a la gestió de conflictes. No obstant això, com suggereixen investigacions prèvies, l'autonomia tant pot atenuar el conflicte violent com reforçar-lo. D'aquí que encara resti un trencaclosques central per aclarir, ja que no es troben proves concloents en la literatura sobre l'avaluació de l'impacte de l'autonomia en conflictes d'autodeterminació. En aquest context, el present treball es basa en aquests estudis previs, tot incorporant perspectives de la teoria del regateig ètnic (*ethnic bargaining*), de les teories de seguretat societal i de les teories político-econòmiques sobre l'esclat de conflictes armats per determinar *sota quines condicions els*

* L'autor voldria agrair als participants del seminari que va tenir lloc a l'Institut Català Internacional per la Pau (ICIP) les seves valuoses aportacions.

1. Per ser considerat un grup, aquest ha de satisfer com a mínim un dels dos criteris establerts per ser 'políticament significatiu': (i) el grup pateix, o es beneficia, de manera col·lectiva, d'un tractament discriminatori sistemàtic en front d'altres grups en una societat, i (ii) el grup és la base de la mobilització política i de l'acció col·lectiva en defensa o promoció dels seus propis interessos (Gurr, 1993: 6-7).
2. L'estudi farà servir aquests conceptes de manera intercanviable per referir-se a conflictes armats entre un govern i un grup de minories de nacions sense estat.

conflictes armats territorials ancorats en reivindicacions d'autodeterminació escalen o desescalen. Aquest estudi doncs, pretén arribar a una teoria integral que identifiqui els factors responsables de les escalades de violència en conflictes d'autodeterminació.

Per això, amb l'objectiu d'incrementar la comprensió de perquè alguns grups involucrats en l'acció col·lectiva són capaços de plantejar reivindicacions autonòmiques i separatistes³ contra el govern central, s'introdueixen els conceptes d'"estructures d'oportunitat" i "dimensió de voluntat" per tal d'avaluar l'escalada o desescalada del conflicte. D'aquesta manera, l'estudi sosté que l'escalada o desescalada només succeeix com a resultat de la presència o absència d'aquests factors. El valor explicatiu del marc analític s'avalua en aplicar l'enfocament de les estructures d'oportunitat i de la dimensió de voluntat en un anàlisi comparatiu de tres casos: Bolívia, Níger i Tailàndia.

2. MARC TEÒRIC I HISTÒRIA CAUSAL

2.1. CARTOGRAFIANT EL CAMP D'INVESTIGACIÓ

El conflicte armat generalment oscil·la entre el control governamental i el territorial. Així doncs, en disputes territorials domèstiques, un actor subestatal desafia la sobirania del govern central del país sobre una àrea territorial de l'estat en nom de l'autodeterminació. Per tant, cal prendre en consideració que els territoris, els quals poden disposar de recursos naturals i/o econòmics, poden actuar com a topalls de seguretat estratègics, o poden jugar un paper altament simbòlic per a un estat. En conseqüència, el territori té dues possibles característiques, ja que la seva tangibilitat i la seva intangibilitat encoratgen els governs

3. El separatisme inclou dos fenòmens diferents: el secessionisme i.e. la voluntat i/o accions d'un grup per crear un nou estat; i l'irredemptisme i.e. la voluntat i/o accions d'un grup per annexionar-se a un estat dominat per la seva ètnia o per crear un estat basat en la seva identitat ètnica.

centrals i els grups opositors a lluitar per ell (Tir, 2006).⁴ Tanmateix, els governs refusen constantment la negociació amb el contendent, no perquè el territori sigui perpètuament valuós, sinó perquè tenen la temença constant de que les concessions a un grup separatista animarien a altres grups a demanar la seva porció d'un pastís limitat (Walter, 2003: 138). Les concessions a reivindicacions separatistes són costoses pel govern, així, aquests necessiten crear una reputació de duresa per dissuadir a altres de fer reivindicacions similars (Walter, 2003: 138).

Hi ha dos enfocaments que es poden fer servir alhora d'acabar amb conflictes armats territorials intraestats ancorats en qüestions identitàries (Lapidoth, 1997; Nordquist, 1998; Sambanis, 2001; Ohlson, 2008: 145). D'una banda, creant nous estats sobirans, i de l'altra animant a les parts a negociar un acord i posar en marxa un procés de transició, de la guerra a la democràcia, en el si de l'estat ja existent. Tanmateix, degut als prejudicis en contra de la partició dels estats existents en el sistema internacional, la darrera perspectiva és el model que s'utilitza més sovint per finalitzar amb conflictes d'aquesta mena, implicant l'aplicació d'alguna forma de repartició de poder o de governança descentralitzada. Per tant, l'autonomia pot ser necessària per garantir la pau en societats trencades pel conflicte a curt termini, i per fomentar la democràcia a llarg termini, ja que supera dos problemes: primer, el de la partició proposant el compartiment territorial, i segon, el de la percepció d'un dèficit democràtic al permetre l'autogovern i l'administració. D'aquesta manera, l'autonomia ha estat una de les receptes més importants per alleujar conflictes d'autodeterminació des de la fi de la Guerra Freda. No obstant això, les valoracions sobre els seus efectes no sempre han estat positives. En alguns casos l'autonomia ha creat amb èxit nous escenaris institucionals que han satisfet les reivindicacions plantejades, però en d'altres, la provisió d'autonomia ha augmentat en lloc de reduir, les probabilitats de conflicte.

4. Un territori valuósament tangible vol dir que la terra es pot fer servir per fins pràctics, econòmics o militars, mentre que un territori valuósament intangible pot tenir diferents formes, ja sigui com antiga terra ancestral e.g. Kosovo pels serbis; com a indret significatiu en termes religiosos e.g. Jerusalem; o com un territori habitat per determinats grups ètnics e.g. els hongaresos de Romania (Tir, 2006: 314).

2.2. L'AUTONOMIA TERRITORIAL COM A CONCEPTE

L'autonomia s'entén en aquest estudi com “aquelles parts del territori d'un estat que són autoritzades a governar-se per si mateixes en algunes qüestions mitjançant la promulgació de lleis i estatuts, però sense constituir un estat propi” (Heintze, 1998: 7; Nordquist, 1998). L'autonomia és un tipus de transferència o restitució de certs poders d'un govern central cap a l'entitat autònoma (Wolff i Weller, 2005: 12; Ghai, 2000). No obstant, tot hi haver-hi entitats que opten a l'autonomia, el dret a l'autonomia no està contemplat al dret internacional. Tanmateix, certs estats han donat suport a l'autonomia com una forma de construcció de l'estat (e.g. Espanya, Canadà i el Regne Unit), i com una forma d'adreçar problemes relacionats amb les minories o conflictes ètnics (e.g. Nicaragua, Sudan, Filipines i Papua Nova Guinea).

En general, es poden definir quatre tipus d'entitats tenint en compte el seu abast, profunditat i territorialitat: (i) entitats definides territorialment amb poder legislatiu com Catalunya, Euskadi, Galícia, Escòcia, Gagaúsia, les Illes Åland, Grenlàndia o el Tirol del Sud; (ii) entitats no definides territorialment amb poder legislatiu com els sistemes d'organització d'arrel otomana de tipus Millet de Jordània, Líban, Síria, Israel i Egipte; (iii) entitats definides territorialment amb poder regulador/administratiu com Còrsega, Crimea, Gal·les, Nunavut o el districte Karbi Anglong d'Assam; i (iv) entitats no definides territorialment amb poder regulador/administratiu com les institucions culturals autònomes d'Estònia i d'algunes regions de Sápmi (Légaré i Suksi, 2008). Es poden definir altres tipologies alternatives per entendre diferents formes d'autonomia segons si l'objectiu de l'autonomia és la resolució/gestió d'un conflicte; si les negociacions es van fer de dalt a baix o des de baix cap a dalt; i fins i tot si la concessió va ser fruit d'un acord domèstic o una imposició externa.⁵ L'autonomia

5. Al menys es poden distingir tres tipus més d'autonomia en la literatura, aquests són la personal, la cultural i la funcional (Lapidoth, 1997; Safran, 2000; Légaré i Suksi, 2008). L'autonomia personal i cultural es defineixen com drets i deures civils *de jure* concrets per a persones pertanyents a determinades comunitats per a què puguin exercir les se-

es referirà en aquest estudi, excepte quan s'especifiqui el contrari, a les entitats del tipus (i) i (iii), i.e. l'autonomia territorial.

2.3. EL DEBAT SOBRE L'AUTONOMIA

L'estat actual del debat acadèmic sobre la cessió/provisió de poder a grups regionals potencialment independentistes és confús. No existeix gaire consens en el si del debat acadèmic sobre l'efectivitat de l'autonomia com a resposta a conflictes territorials relacionats amb qüestions identitàries. No obstant, existeix el consens general en que les minories amb un llegat d'autonomia tenen més probabilitats de mobilitzar-se al voltant de reivindicacions autonòmiques o separatistes contra el govern central (Gurr, 1993; Jenne et al., 2007; Gallagher Cunningham, 2007; Daftary, 2008). Es destaquen tres posicions en aquest debat segons l'efecte de l'autonomia en els conflictes d'autodeterminació.

El primer corrent acadèmic (i) sosté que l'autonomia com a regió intraestatal amb autogovern és un mecanisme extensament emprat per resoldre conflictes territorials relacionats amb qüestions identitàries. La seva característica principal, com a solució operativa negociada i acordada, és la capacitat de produir solucions duradores que reflecteixen i satisfan les necessitats i interessos de les parts implicades (Nordquist, 1998: 66). Destacable és però, que les autonomies duradores solen ser aquelles amb graus baixos de militarització del conflicte previs a l'establiment de l'autonomia (Nordquist, 1998: 72). L'autonomia té el poder de respondre amb èxit a les inquietuds sobre els drets humans entre les minories i els pobles indígenes d'acord amb les polítiques domèstiques de l'estat en qüestió, al mateix temps que manté la integritat territorial i l'estabilitat de l'ordre internacional (Hannum, 1990, 2004; Lapidoth, 1997; Rothchild i Hartzell, 2000).

ves activitats culturals, e.g. els pobles gitanos a Europa, els pobles Oaxaca a Mèxic o la gent de les Àrees Tribals Administrades Federalment de Pakistan. En àrees en què les comunitats estan molt disseminades, l'autonomia només pot ser funcional com a tècnica d'autogestió, sense autoritat legisladora, com en el cas de les autonomies *de facto* dels "guetos, gangs, Chinatowns, Harlems, 'barrios' i Little Italies" (Safran, 2000: 12). També es pot trobar una autonomia funcional en la micronació *de facto* de Sealand, o inclús en el cas de la *de jure* Ciutat Lliure de Christiania a Copenhagen, Dinamarca.

Així, atès que l'autonomia dóna una resposta potencial tant a les inquietuds de la majoria relacionades amb la preservació de la integritat de l'estat, com a les reivindicacions de la minoria exercint un grau significatiu d'autogovern, esdevé una eina útil per aturar el conflicte (Hannum, 2004: 276). Un altre aspecte de l'autonomia com a eina per resoldre el conflicte es manifesta en l'argument lògic de que l'autonomia sorgeix només en escenaris democràtics com un agent que contrasta els efectes perjudicials de violacions passades (Ghai, 2000: 16; Safran, 2000; Coakley, 2003; Sorens, 2004).

El segon corrent acadèmic (ii) sosté que l'autonomia, inclús quan només és una façana, exacerba el conflicte i actua com a pas previ cap a la separació, ja que serveix per construir una identitat nacional al voltant de la qual els moviments independentistes poden fer noves reivindicacions basades en el dret d'autodeterminació (Cornell, 2002a; Hale, 2004). Pel cas, l'autonomia s'entén com una discriminació contra altres habitants de l'estat, i com una eina que pot fer créixer el risc d'intervencions exteriors de caire geoestratègic (Cornell 2002b: 246). Així, els treballs de Suny (1994), Bunce (1999) i Cornell (2002a, 2002b), enfocats en l'anàlisi dels esdeveniments succeïts en els antics estats de la Unió Soviètica, Txecoslovàquia, Iugoslàvia i Geòrgia, defensen que les estructures autònomes establertes de dalt a baix per Moscou van generar identitats nacionals cohesionades al voltant de les quals les minories es van mobilitzar en favor de la independència un cop la Unió Soviètica va començar a esfondrar-se. Altres arguments es centren explícitament en el llegat imprecís de les estructures autònomes d'Àfrica, els casos dels intents separatistes fracassats de Katanga, Biafra, Sudan del Sud i Anjouan, i la creació d'Eritrea, per sostenir que l'autonomia territorial no és una opció viable per gestionar conflictes ja que instiga la mobilització ètnica, fomenta el separatisme i desencadena el conflicte armat (Mozaffar i Scarritt, 2000).

Finalment, existeix una manca significant de determinació per explicar la següent paradoxa: tot i que l'autonomia pot proporcionar a les minories més recursos per implicar-se en l'acció col·lectiva, pot al mateix reduir els potencials de conflicte armat. L'anàlisi d'aquesta mena d'arguments (iii) pot oferir alguns aclariments. Així, una expli-

cació sorgeix del tipus de relacions existents entre les minories i els governs centrals a través dels règims autonòmics, caracteritzades aquestes, per ser asimètriques, complexes, no lineals i basades en el context. En conseqüència, aquesta asimetria pot portar a les minories a pressionar per assolir més autonomia o independència, i als governs centrals a exercir el seu domini (Stanovčić, 1992; Ghai, 2000; Erk i Anderson, 2009). De manera semblant, en alguns casos, les minories poden veure l'autonomia com un compromís insuficient, o com una derrota (Hannum, 2004: 278; Sorens, 2004: 741; Jenne, 2006), ja que el seu objectiu final és la independència. Això es posa de manifest en els anomenats estats *de facto*, que han aconseguit un cert nombre de característiques de tipus estatal, però que no gaudeixen d'un reconeixement majoritari i formal de la comunitat internacional (Pegg, 2004; Kolstø, 2006).⁶ Tanmateix, aquesta escola de pensament sosté que l'autonomia, malgrat els seus riscos, pot jugar un paper important i constructiu en la resolució de conflictes. Pot representar l'equilibri entre el comú i el particular (Ghai, 2000: 24), perquè l'autonomia és capaç de respondre “al sentiment d'autoadministració i identitat regional mitjançant l'enfortiment de l'interès de l'entitat autònoma per l'èxit del conjunt de l'estat” (Wolff i Weller, 2005: 4). Per la seva banda, Daftary argumenta que no és l'autonomia *per se* sinó la seva arribada tardana en un context violent, una vegada que les reivindicacions col·lectives han depassat l'autogovern limitat i s'ha consolidat un moviment independentista, el que origina el conflicte armat. L'autonomia en aquests casos arriba 'escassa i massa tard' (Daftary, 2008: 2). No obstant això, inclús en el cas de les 'autonomies tardanes', els règims autonòmics poden mitigar el conflicte canalitzant els greuges grupals cap a formes de protesta pacífica en lloc de desencadenar el conflicte violent (Daftary, 2008: 2; Gurr, 1993: 301) perquè l'autonomia és una eina de gestió de conflictes; més un mitjà, que un producte final en si mateixa (Hannum, 2004).

6. Alguns exemples d'estats *de facto* són: Abkhàzia, Ossètia del Sud, Nagorno-Karabakh, Transnístria, Xipre del Nord, Tamil Eelam, Somalilàndia o inclús Txetxènia, la República Àrab Sahrauí Democràtica, els Territoris Ocupats de Palestina, Kurdistan, Kosovo i Taiwan.

Aquesta distinció és important ja que posa de manifest que les institucions autònomes no poden explicar per si mateixes la mobilització col·lectiva ja que aquestes són trets estructurals que no acostumen a canviar gaire amb el temps. Per tant, les institucions autònomes s'entenen com variables estàtiques i no es poden fer servir per explicar el procés dinàmic de escalada/descalada: el desenvolupament temporal del conflicte, a no ser que s'argumenti que la supressió o implementació d'aquesta mena d'institucions és el que proporciona finestres d'oportunitat pel conflicte. Així doncs, les minories amb un llegat o història autonòmica, encara que sigui *de jure* o *de facto*, són més propenses a mobilitzar-se al voltant de reivindicacions separatistes o autonòmiques contra el govern central.

Aquest estudi posarà a prova l'assumpció que l'autonomia per si mateixa no determina l'escalada del conflicte sinó que l'escalada/descalada és fruit d'un procés dinàmic. Sinó, com pot quelcom que no canvia, en aquest cas l'autonomia territorial, desencadenar una escalada? Així, per posar a prova aquesta hipòtesi i per teoritzar quines són les causes de l'escalada, aquest estudi introduirà dos grups d'enfocaments explicatius. Donat que aquest àmbit de recerca s'analitza actualment des d'escoles de pensament diferents i independents, aquest estudi congregarà els tres plantejaments més rellevants sota una nova conceptualització i un nou marc teòric.

2.4. LES ESTRUCTURES D'OPORTUNITAT

Les estructures d'oportunitat són els factors exògens que constreixen o instiguen l'acció col·lectiva de les parts. En aquest cas es refereixen als factors i capacitats estructurals i contextuals que fomenten o dificulten l'escalada del conflicte en la mobilització per reivindicacions autonòmiques i separatistes, i els seus resultats. Per tant, les variacions en l'estructura d'oportunitat poden per la seva banda ajudar a explicar la variació en l'escalada del conflicte.

La teoria del regateig ètnic sosté que les minories fan reivindicacions separatistes o autonòmiques com *strategic leverage* “palanca estratègica” o “efecte multiplicador”, contra el govern central, amb l'ob-

jectiu d'aconseguir majors concessions per part de l'estat (Jenne et al., 2007: 541; Walter, 2006; Gallagher Cunningham, 2007). És més, la teoria del regateig ètnic explica la variació en el comportament col·lectiu (i.e. de reivindicacions separatistes o autonòmiques a demandes com acords pel repartiment del poder) com una funció de “palanca estratègica” contra el govern central (Jenne et al. 2007: 541). Aquesta mena de reivindicacions, sota determinades condicions, poden culminar en un conflicte armat. Per tant, les minories estratègicament poderoses poden tenir credibilitat en les seves amenaces de separació e.g. els transnistrians a Moldàvia, mentre que les minories econòmicament poderoses però políticament febles no ho poden fer, e.g. la comunitat xinesa a Malàisia. Com destaca la literatura, les fonts que permeten una “palanca estratègica” poden ser internes o externes.

D'una banda, la compacitat territorial és crucial en aquest sentit, ja que serveix tant d'indicador bàsic de la força de la minoria, com de justificació de la condició d'estat (Gurr, 1993; Fearon i Laitin, 2003; Toft, 2003; Jenne et al., 2007; Daftary, 2008). Així, les minories compactes territorialment són més propenses a plantejar reivindicacions separatistes o autonòmiques creïbles contra els governs centrals que aquelles minories que no tenen una clara majoria regional, ja que aquestes no poden establir la legítima possessió del seu territori (Jenne et al., 2007: 542). Les minories allunyades de les capitals del seu estat i/o situades en orografies complexes també són més propenses a plantejar aquestes reivindicacions (Buhaug et al., 2008). La mateixa dinàmica es pot aplicar a les minories que resideixen en regions riques en recursos naturals ja que aquestes disposen d'una posició negociadora més forta en front del govern central que les minories originàries de regions sense recursos naturals abundants (Bakke i Wibbels, 2006: 24). A més a més, una altra font interna de poder per les minories és la presència d'un govern central feble, un factor clau per la “palanca estratègica”. Aquesta feblesa s'entén com la manca de capacitat per garantir el control territorial, per extreure els recursos, per proporcionar seguretat humana, per aplicar l'estat de dret a tot el territori, per proporcionar prestacions i serveis socials, i per garantir la legitimitat del govern entre la població (Holsti, 1996: 104-108). Les minories, per

tant, plantegen reivindicacions autonòmiques o separatistes quan esperen que augmentin les seves possibilitats d'aconseguir concessions per part del govern. Tanmateix, en contextos en els que un estat feble s'enfronta a més a circumstàncies complicades, els actes i estratègies de l'estat respecte de les minories solen ser més repressius que comprensius donada la incapacitat institucional d'afrontar els problemes de manera democràtica (Azar, 1990: 14; Walter, 2003).⁷

D'altra banda, el suport extern, o com a mínim líabsència de resistència, és de vital importància per la viabilitat de la "palanca estratègica" contra el govern central. Les minories necessiten del suport militar i/o polític de tercers, ja siguin estats, organitzacions, diàspores amb recursos o grups de pressió per poder portar a terme les seves agendes de manera escaient, e.g. Ossètia del Sud i Abkhàzia. És més, l'ús de la identitat per aconseguir suport tant a casa com a l'estranger i perquè actuï com a font de mobilització de les minories és l'estratègia principal que poden fer servir els grups per adquirir un factor de "palanca estratègica".

Així mateix, és important tenir en compte la tendència dominant a considerar els actors implicats en una negociació com a unitaris, oblidant-se de les seves pròpies divisions internes. Així, el grau de fragmentació tant en el si dels governs com de les minories, afecta els actes i els incentius, oportunitats i capacitats estratègiques que poden assumir durant el procés de negociació autonòmica (Gallagher Cunningham, 2007).⁸

Per aquestes raons doncs, en aquest estudi els factors i capacitats estructurals i contextuals, com la compacitat territorial, la feblesa del

7. A més, els actors governamentals poden tenir forts incentius per instigar, perpetuar i escalar el conflicte a l'interior de les seves fronteres per mitjà d'estratègies de coerció, persuasió i negligència.

8. Per la seva banda, Gallagher Cunningham (2007) troba que quan l'estat s'enfronta amb minories molt dividides en les seves reivindicacions autonòmiques o separatistes, els governs tenen una major tendència a fer-li més concessions de que si es tractés d'un moviment unitari amb reivindicacions similars. Així doncs, les divisions internes ofereixen als governs l'oportunitat de fer servir la complaença amb les demandes de manera estratègica per enfortir i guanyar-se el suport de les faccions moderades dels grups de minories.

govern central i el suport extern, s'anomenen “estructures d'oportunitat”, i aquestes poden fomentar o dificultar l'escalada del conflicte.

2.5. LA DIMENSIÓ DE VOLUNTAT

La dimensió de voluntat del conflicte comprèn les motivacions i raons que s'amaguen darrera de l'acció col·lectiva. En aquest cas es refereix a les causes i condicions subjacents que fomenten o dificulten l'inici del conflicte. Es tracta, en part, tant d'un producte com d'una influència de les estructures d'oportunitat. No obstant, els factors subjacents que poden conduir a les hostilitats es mantenen latents fins que alguns desencadenants efectius comencen a actuar. Per tant, les variacions en la dimensió de voluntat poden explicar també la variació en l'escalada del conflicte.

Respecte dels enfocaments de seguretat societal, la governança i el paper de l'estat són factors fonamentals en les reivindicacions de les minories. Així, les principals característiques dels estats que experimenten conflictes territorials relacionats amb qüestions identitàries són la seva feblesa i l'existència d'un buit de legitimitat⁹ en el sistema (Azar, 1990; Holsti, 1996; Buzan et al., 1998; Ohlson, 2008). En aquests contextos, les minories solen “abandonar la lleialtat a la comunitat política i l'estat, i desenvolupen la seva idea alternativa d'un estat” (Holsti, 1996: 85), mentre que el govern, per la seva banda, aposta per polítiques que condueixen els grups ètnics que viuen dins de les seves fronteres a percebre “que obtenir l'autodeterminació serà un procés costós i infructuós” (Walter, 2006: 106). La situació de feblesa de l'estat esdevé el teló de fons del ressorgiment d'estructures de protecció, distribució i acumulació regionals o identitàries, que alhora reforcen la dinàmica de decadència de l'estat, la proliferació d'ac-

9. El buit de legitimitat és la combinació de: legitimitat vertical i.e. “la creença per part de la població en la justícia i autoritat dels governants de l'estat” (Ohlson, 2008: 137) i la legitimitat horitzontal i.e. “les actituds i pràctiques dels individus i grups de l'estat entre ells” (Ohlson, 2008: 137). Així doncs, “la legitimitat vertical té a veure amb l'autoritat responsable i la subordinació voluntària; mentre que la legitimitat horitzontal té a veure amb l'acceptació i tolerància mútua tant a nivell de les elits com de les masses” (Ohlson, 2008: 137).

tors no estatals autònoms i l'aparició de dilemes de seguretat societal. D'aquí que, en un intent evident de manipular els interessos subjacents del conflicte, les elits es defineixin a si mateixes a través de trets ètniques provocant que la qüestió de la unitat territorial ètnica acabi dominant tota l'agenda política (Tir, 2006: 321; Zartman, 2005a). Per aquests motius, la identitat del grup passa per un procés de securitització que exacerba el dilema sobre seguretat en la societat: provant de garantir la identitat pròpia, es crea una major sensació d'inseguretat (Buzan et al., 2004: 22). Així doncs, el fruit de la securitització és un procés d'identificació que posa l'accent en la unitat al si del grup i en la diferència entre grups (McSweeney, 1999: 77) augmentant el pensament de “suma zero” de les parts (Pruitt i Kim, 2004: 22). Sota aquestes circumstàncies, i en un context d'incertesa i de problemes de compromís, la “palanca” negociadora que s'exerceix genera que les accions s'interpreten mútuament de la manera més amenaçadora i confusa. Això crea incentius per a què la minoria opti per l'autonomia o el separatisme, i per a què el govern central prengui mesures enèrgiques contra les minories (Ghai, 2000; Walter, 2006; Gallagher Cunningham, 2007).

Pel que fa a les teories político-econòmiques sobre separatisme, aquestes afirmen que les reivindicacions autonòmiques són el fruit de la interacció econòmica entre la regió de la minoria i el govern central. En aquest sentit es poden trobar dues escoles de pensament oposades: el debat de la cobdícia (*greed*) en front el dels greuges (*grievance*), o debat d'incentius. D'una banda, alguns investigadors suggereixen que la cobdícia és el factor impulsor de les reivindicacions separatistes (Collier, 2000; Fearon i Laitin, 2003; Collier i Hoeffler, 2004; Jenne et al., 2007; Collier et al., 2008). En aquesta línia doncs, els conflictes armats s'inicien perquè se'n pot treure algun profit. El principi bàsic de la perspectiva de la cobdícia és que la dependència als recursos naturals afegida al desenvolupament econòmic i líaccés a les finances, en forma de contribucions estrangeres o control sobre recursos naturals, proporcionen l'oportunitat idònia pel conflicte armat. L'explicació de la causalitat es basa en el factor definatori de que els conflictes armats es produeixen per la viabilitat, emergència i durabilitat d'un exèrcit

rebel privat (Collier et al., 2008) i la presència de recursos i “palanques estratègiques” (Jenne et al., 2007). Per tant, les minories fan servir les xarxes de capital social per generar els greuges i les identitats de grup associades, i la ideologia es utilitzada com a eina en una estratègia de recerca de beneficis econòmics amb la que els líders instiguen la insurgència (Collier, 2000). Així, sobre aquest fonament lògic, les minories econòmicament avançades en el si d’una societat desigual poden considerar que subvencionar la resta del país és massa costós i problemàtic, i per tant, desitgen millorar el seu rendiment econòmic plantejant reivindicacions autonòmiques o separatistes (e.g. Eslovènia a l’antiga Iugoslàvia, o el nord d’Itàlia (Padània) a Itàlia) (Alesina et al., 2000: 1294; Jenne et al., 2007: 543). Així i tot, també es pot ésser tot el contrari. La població pobre i marginada de regions riques en recursos, en el si d’una societat desigual, poden esperar que millori el seu desenvolupament econòmic i el seu entorn plantejant reivindicacions autonòmiques o separatistes (e.g. el Delta del Níger a Nigèria) (Collier i Hoeffler, 2004).

Per contra, alguns investigadors suggereixen que els greuges són la força motivadora de les reivindicacions autonòmiques i separatistes (Horowitz, 1985; Azar, 1990; Gurr, 1993; Ghai, 2000; Buhaug et al., 2008; Daftary, 2008). Això vol dir que el conflicte té la seva causa en la governança excloent, la marginalització política i econòmica i les privacions socials i culturals, i que les qüestions de la identitat i l’ètnicitat són només causes secundàries o pretextos. Així doncs, aquests greuges proporcionen les motivacions subjacents per a l’emancipació mitjançant el conflicte armat i.e. la rebel·lió. Darrera d’aquest raonament, com a resposta a les percepcions de segmentació política i discriminació econòmica, les minories són més propenses a mobilitzar-se entorn al nacionalisme contra el centre per assolir les seves reivindicacions separatistes o autonòmiques (e.g. el Tibet a Xina, Gorno-Badakhshan a Tadjikistan, o l’Estat Shan a Birmània/Myanmar) (Gurr, 1993; Ghai, 2000).

Aparentment, la perspectiva de la cobdícia s’ocupa dels factors que propicien l’inici del conflicte armat: explica la rebel·lió tant en termes de estructures d’oportunitat com de teoria de l’elecció racional en la

que els actors proven de maximitzar els beneficis del pillatge. No obstant això, tot i que les condicions de necessitat, credo i cobdícia són necessàries, no són factors suficients per l'esclat del conflicte (Zartman, 2005a; Ohlson, 2008). Així, “la cobdícia és una forma de greuge, de queixa, per bé que en pot ser un d’immoral o objectivament no legítim” (Ohlson, 2008: 140). Dit d’altra manera, la cobdícia és un greuge en les ments de la gent, i l’existència de recursos saquejables i de productes fàcils d’adquirir és una oportunitat. Per aquests motius, la perspectiva de la cobdícia es pren en consideració junt amb la perspectiva dels greuges, com una part de la dimensió de voluntat que explica l’esclat del conflicte des de les motivacions. Conseqüentment, partint d’una comprensió extensa i comprensiva de les teories político-econòmiques, aquest estudi argumenta que quan major és el diferencial econòmic entre la minoria regional i el govern central, o díada,¹⁰ més propensa és la minoria a plantejar reivindicacions separatistes o autonòmiques.

Per aquestes raons doncs, la “dimensió de voluntat” del conflicte es refereix en aquest estudi a la percebuda presència de dilemes de seguretat societal, l’existència d’una gran desigualtat econòmica en el si de la díada, i la persistència dels greuges político-econòmics, poden aquesta, fomentar o dificultar l’escalada del conflicte.

Per tant, d’acord amb l’expectativa de que la interacció de l’estructura d’oportunitat i la dimensió de voluntat expliqui l’escalada o desescalada del conflicte, aquest estudi manté la següent hipòtesi:

La interacció de les estructures d’oportunitat i la dimensió de voluntat condueix a generar o impedir l’escalada dels conflictes d’autodeterminació.

10. Una díada són dos unitats en conflicte, un contendent i un defensor, que formen les dues parts d’un conflicte. En aquest cas, la minoria regional i el govern central.

3. ASPECTES BÀSICS

3.1. DISSENY I MÈTODE

Aquest estudi realitzarà un anàlisi empíric de tres conflictes armats d'autodeterminació de diferents continents mitjançant un mètode comparatiu anomenat *structured focused comparison* (comparació estructurada i centrada per l'anàlisi comparatiu de casos) i *process-tracing* (identificació del procés causal històric per cas). L'objectiu d'aquest estudi no és en cap cas posar a prova cap teoria, sinó que pretén il·lustrar i validar els factors explicatius de l'escalada i desescalada dels conflictes d'autodeterminació. Per tant, l'estructura d'oportunitat i la dimensió de voluntat són les variables independents d'aquest estudi que serveixen per demostrar la hipòtesi i explicar el mecanisme causal associat amb la variable dependent, l'escalada. Aquesta variable s'esbossa per incloure elements quantitius i qualitius. El resultat final es divideix en dues parts diferents: el conflicte escala o desescala. En realitat però, el resultat de la variable dependent tendeix a situar-se en un procés d'alts i baixos durant l'escalada o desescalada de l'episodi de conflicte.

3.2. SELECCIÓ DE CASOS

La població d'aquest estudi són comunitats territorials amb trets identitaris mobilitzades en l'actualitat al voltant de reivindicacions separatistes o autonòmiques contra els governs centrals, en les que com a mínim un grup rebel ha comès actes de violència. En aquest sentit es pot considerar que les comunitats d'aquesta mena en les que no han comès o reemprem actes de violència no representen la població sobre la que es realitza aquest estudi.¹¹ No obstant, per entendre la dinàmica

11. Exemples d'aquestes són Casamance a Senegal, Zanzíbar a Tanzània, Bioko a Guinea Equatorial, Volkstaat a Sud-àfrica, Dagestan i Tatarstan a Rússia, la República Srpska a Bòsnia-Herzegovina, Adjària, Kvemo Kartli i Samtskhe-Javakheti a Geòrgia, Guayas a Equador, Flandes a Bèlgica, l'Estat Mon a Birmània/Myanmar o Punjab/Khalistan a Índia, Puerto Rico a EE.UU., entre d'altres.

de les potencials causes dels conflictes armats, moltes de les generalitzacions que produirà l'anàlisi d'aquest estudi es poden aplicar a comunitats que no s'han alçat en armes per tal d'entendre els conflictes violents i antics conflictes territorials identitaris ancorats en la violència sectària i en conflictes socials prolongats.¹²

Conseqüentment, aquest estudi ha seleccionat estratègicament tres casos en els que la incompatibilitat bàsica té a veure amb el control sobre el territori: Bolívia, Níger i Tailàndia, respectivament (i) els habitants no indígenes, autoanomenats Camba, dels Departaments de l'est de Bolívia de Santa Cruz, Pando, Tarija i Beni, coneguts també com la Media Luna; (ii) els habitants Tuareg de les Regions nigerines d'Agadez i Tahoua; i (iii) els habitants musulmans Tai-malai de les Províncies tailandeses del sud de Pattani, Yala, Narathiwat i la part occidental de Songkhla, conegudes també com Patani.¹³ Aquests casos són exemples d'entitats definides territorialment que afronten conflictes armats provocats per la no implementació d'acords autonòmics i per la supressió de les autonomies *de facto* mitjançant les polítiques dels governs centrals.

Respecte al període de temps dels casos seleccionats, l'objecte d'estudi és l'última dinàmica de conflicte que s'ha desenvolupat en cada escenari. Històricament, la lluita per l'autonomia ha estat d'especial rellevància en el cas de Bolívia des de 2005, en el cas de Níger des de 2007, i en el cas Tailàndia des de 2003. Tots tres conflictes encara segueixen vigents, per tant, l'anàlisi arriba fins el present. Donat que aquest estudi mesura els alts i baixos de l'escalada i desescalada en casos que segueixen vigents i sense resoldre, originats en les reivindicacions d'autodeterminació, tots tres casos s'analitzaran durant el ma-

12. Exemples d'aquests són Boko Haram *vs* Nigèria, la Regió Autònoma Xinjiang Uigur/Turquestan Oriental *vs* Xina, ETA *vs* Espanya, Sendero Luminoso *vs* Perú, Zapatistes *vs* Mèxic, les insurgències de al-Houthi i del Iemen del Sud, la insurgència de l'Exèrcit de Resistència del Senyor, la crisi de Fiji, els conflictes armats del Kashmir, Darfur, Angola, Inguxètia, Macedònia, Ruanda, Balutxistan, Líban i Kivu del Nord, o la independència de Timor Oriental, entre d'altres.

13. La forma escrita malai de Patani es fa servir en aquest estudi per referir-se a l'àrea afectada a l'actualitat per la insurgència, mentre que la forma escrita tai, Pattani, es fa servir per designar la província del mateix nom.

teix període de temps, 2000-2009. Aquesta elecció es pot explicar pel fet que abans de l'esclat de la violència ja s'havien plantejat reivindicacions separatistes i autonòmiques pacífiques.

3.3. ESCALADA I VARIABLE DEPENDENT

Segons Pruitt i Kim (2004: 88), hi ha dos significats relacionats al terme escalada. Pot significar que una de les parts en conflicte fa servir tàctiques més contundents i de força que prèviament, o que es produeix un creixement en la intensitat del conflicte en la seva totalitat. Per tant, per efecte dòmino, l'escalada d'una de les parts normalment porta a l'escalada de l'altra, i com a resultat, una intensificació integral del conflicte. A més a més, l'escalada pot tenir un tercer significat i.e. quan més actors entren en la lluita o s'afegeixen a la llista de suports d'una de les parts en conflicte. Cal destacar, que l'escalada depèn de dos processos oposats que es produeixen en els actors i entre ells un cop el conflicte s'intensifica i.e., el model contendent-defensor, i el model de conflicte en espiral.

El primer model afirma que l'objectiu del contendent és crear un canvi que el situa en conflicte amb el defensor (Pruitt i Kim, 2004: 93). El contendent sol començar amb tàctiques contencioses suaus, però si aquestes tàctiques no tenen èxit, el contendent passa a emprar tàctiques més contundents en un intent de prevaler. En resposta a aquesta ofensiva, el defensor pot mantenir-se passiu o iniciar una escalada defensiva. El segon model vincula l'escalada a un cercle viciós d'acció-reacció i a les represàlies reflexes (Pruitt i Kim, 2004: 96). Malgrat això, tot conflicte escalat abans de concloure ja sigui amb la victòria d'una de les parts, la retirada mútua, una avenença arbitrada o un acord mediat i negociat, passa per fases de desescalada abans del moment precís de la seva resolució (*ripe moment*) (Pruitt i Kim, 2004: 96). Sota aquestes circumstàncies, la desescalada es definirà com el contrari de l'escalada: com una disminució gradual d'intensitat, com accions que porten als bel·ligerants a percebre que el conflicte ha arribat a un punt mort, que és dolorosament costós i que ja està madur per a trobar una resolució –conegut també com a punt mort mútua-

ment lesiu (*mutually hurting stalemate*) (Zartman, 2005b; Ohlson, 2008: 146).

Pels pòsits d'aquest estudi, la variable dependent es defineix per capturar i reflectir elements quantitatius i qualitatius de l'escalada. Per tant, es tracta del resultat de l'operacionalització i denominació de diversos grups d'indicadors. Primer, s'utilitza com indicador general de l'escalada de conflictes, el mesurador sobre Intensitat de Conflicte de la base de dades del UCDP. Aquesta mesura un espectre que va des de la manca d'activitat armada, a la baixa activitat armada (menys de 25 morts relacionats amb enfrontaments), al conflicte menor (entre 25 i 1000 morts relacionades amb enfrontaments) fins a la guerra (més de 1000 morts relacionades amb enfrontaments) sobre la base de les morts per any natural en un conflicte diàdic. Segon, per valorar el grau de les accions portades a terme per comunitats territorials amb trets identitaris mobilitzades al voltant de reivindicacions separatistes o autonòmiques contra els governs centrals i que potencialment poden desencadenar l'escalada, es fa servir com base qualitativa els indicadors de les dades sobre protestes ètniques i rebel·lió del MAR. Tercer, per avaluar el grau de les accions governamentals contra les minories, es fa servir l'indicador de dades del MAR sobre repressió governamental. Aquestes mesures mostren les tàctiques que pot fer servir qualsevol agència governamental a qualsevol nivell.

3.4. SIGNIFICAT DE LES VARIABLES INDEPENDENTS

Els nivells d'estructures d'oportunitat (la compacitat territorial, el suport extern i un escenari amb un govern central feble) i de la dimensió de voluntat (la presència percebuda de dilemes de seguretat societal, l'existència d'una gran desigualtat al si de la diada, i la persistència de greuges polític-econòmics), es poden mesurar en ambdós casos com a *baixos*, *moderats* i *alts*. Aquestes mesures estan pensades per detectar la relativa presència o absència d'aquests nivells en el context empíric. Si operen tots els aspectes de la variable independent, se'ls definirà com nivells alts tant d'estructura d'oportunitat com de dimensió de voluntat. En les situacions en què només es presentin alguns aspec-

tes, es definiran com nivell moderat, i per últim quan només es manifestin uns pocs aspectes, es considerarà com nivell baix.

4. CASOS D'ESTUDI

4.1. REPÚBLICA DE BOLÍVIA

La història política moderna de Bolívia es caracteritza per la presència d'un estat que va centralitzar fortament l'autoritat política i econòmica en el govern nacional després de la Guerra del Chaco (1932-1935) i, en especial, després de la Revolució de 1952, que va liderar Víctor Paz Estenssoro i el MNR i que pretenia transformar Bolívia en un estat nacional modern, accentuant encara més la dependència política i funcional dels departaments regionals respecte del govern central. El següent període va estar marcat per la inestabilitat i l'exercici autoritari del poder tant pel MNR com per les diferents juntes militars escindides, especialment les liderades per René Barrientos i Hugo Banzer, que van durar fins l'any 1982. Esdeveniments destacats d'aquest període inclouen l'activitat de la guerrilla Ñancahuazú d'Ernesto 'Che' Guevara i l'Operació Còndor.

La transició boliviana de l'autoritarisme a la democràcia (1982-1993) és un interval caracteritzat per les reestructuracions econòmiques neoliberals, l'estabilització política i la mobilització popular que va suposar la retirada dels militars de la política i la reforma del model d'estat de 1952. El període següent, 1993-2001, es va basar en un sistema governamental multipartit liderat, en diferents legislatures, per Gonzalo Sánchez de Lozada i Hugo Banzer, els quals van iniciar reformes institucionals pluralistes destinades a descentralitzar i retornar poder polític a les regions, a privatitzar la major part d'indústries del país controlades per l'estat, i a reconèixer la multietnicitat i pluriculturalitat del país. A diferència dels dos períodes anteriors, entre 2001 i 2006 el panorama polític bolivià va estar marcat per la inestabilitat política i la corrupció, pel fracàs de les polítiques econòmiques neoliberals, la propagació del descontentament social i dels disturbis vio-

lents, per la guerra contra la fulla de coca, per l'esfondrament del sistema tradicional de partits, i per una greu crisi de legitimitat de l'estat (Centellas, 2007: 13). Cap allà al 2003, "els grups indígenes van aconseguir el suficient poder polític per començar a vetar els governs nacionals que consideraven que actuaven contra els seus interessos" (Eaton, 2007: 73). Així, com a conseqüència de l'anomenat conflicte del gas bolivià, els moviments socials d'indígenes, treballadors i *campesinos* van exercir amb èxit la seva influència per forçar la dimissió dels Presidents Sánchez de Lozada i Carlos Mesa, el 2003 i 2005, respectivament, els quals es van negar a donar suport a la nacionalització de la indústria dels hidrocarburs que demanava la majoria de l'opinió pública (Gustafson, 2006; Eaton, 2007).¹⁴ Tanmateix, la transformació estructural política de Bolívia va culminar amb la victòria electoral del MAS el desembre de 2005, i la presa de possessió d'Evo Morales com President i d'Álvaro García-Linera com Vicepresident el gener de 2006. Això va portar a un període de inestabilitat política fruit de les creixents amenaces de separació de les regions orientals del país, que s'ha mantingut fins a dia d'avui.

La Media Luna és la seu de les activitats econòmiques més productives i de les associacions empresarials més ben organitzades de tot el país. Així doncs, una de les mesures més importants que pretenia instaurar Morales va ser la posada en marxa d'una assemblea constituent el desembre de 2007 per redactar una nova constitució amb l'objectiu de canviar el marc legal definit el 1967 i refundar el país. La nova constitució es va aprovar en un referèndum celebrat el gener de 2009,¹⁵ després de que s'hagués posposat la data inicialment prevista pel 2008 degut als turbulents disturbis de 2007 i 2008. La nova constitució pretén atorgar autonomia cultural i poder regulador/administratiu a la majoria indígena del país, permet una reforma agrària per distribuir

14. Els tribunals bolivians encara proven d'establir la responsabilitat criminal per la matança de més de seixanta persones en les protestes antigovernamentals durant el conflicte del gas de 2003, quan l'exèrcit va fer servir la força per reprimir protestes violentes a la ciutat de El Alto (HRW, 2009: 3).

15. La nova constitució va ser confirmada pel referèndum del gener de 2009 amb un 61 per cent dels vots a favor. El suport a la constitució va ser més alt en les terres muntanyoses de l'oest i a Chuquisaca, i més baix a la Media Luna (von der Heydt-Coca, 2009: 367).

entre les comunitats rurals les terres subexplotades i obtingudes corruptament, i planteja la nacionalització d'empreses estratègiques.

En aquesta trajectòria, el punt de fricció en l'escenari polític resultant de la nova constitució és la reivindicació d'autonomia territorial liderada pel ric departament de Santa Cruz. El moviment per l'autonomia a Santa Cruz va aparèixer durant la presidència de Mesa i s'agrupa al voltant del CPSC liderat per Branko Marinkovic i Luís Núñez, i el partit APB del Governador de Santa Cruz Rubén Costas. L'APB està intrínsecament vinculat amb el CPSC.¹⁶ Inicialment les seves principals activitats van ser campanyes de recollida de signatures sol·licitant un referèndum sobre l'autonomia, i la convocatòria al departament de vagues generals. El referèndum sobre l'autonomia territorial es va celebrar el juliol de 2006. Tot i que la majoria dels bolivians (56 per cent) el van rebutjar, el 71 per cent dels votants de Santa Cruz van votar a favor de l'autonomia (Eaton, 2008: 7). Morales va prometre que el govern respectaria els resultats a Santa Cruz i que encetaria un debat sobre l'autonomia en l'assemblea constituent. No obstant això, la constitució aprovada no va incloure propostes significatives sobre autonomia. Com a resposta, per tal d'aconseguir poder legislatiu regional i sobirania fiscal, Santa Cruz va organitzar un referèndum no oficial sobre l'autonomia el maig de 2008, que va ser referendat per un 82 per cent dels votants. El juny de 2008, els altres tres departaments de l'est del país “van seguir l'exemple i van programar amb èxit el seu propi calendari de referèndums autonòmics” (Eaton, 2008: 7).¹⁷ Malgrat això, a més de no ser reconeguts pel govern central, la justícia boliviana va considerar que els resultats no eren vàlids. Les repercussions de l'*impasse* van ser la celebració d'un referèndum de revocació

16. El CPSC es va formar el 1950. Actualment “actua com a govern informal, com a fòrum per resoldre conflictes locals i per promoure els interessos cívics i empresarials a la ciutat” (ICG, 2004: 15). Disposa a més de la UJC, una divisió de dretes i el seu braç bel·ligerant, juntament amb alguns simpatitzants organitzats, coneguts com Barras Bravas, de clubs de futbol de Santa Cruz: Oriente Petrolero i Club Blooming (Gustafson, 2006: 354).

17. El moviment per l'autonomia de Pando, Tarija i Beni és un efecte contagi de les polítiques del CPSC i es concentra al voltant de Mario Cossío, Ernesto Suárez-Sattori, Manfred Reyes Villa, i determinades faccions locals del partit d'abast nacional PODEMOS.

del President, Vicepresident i vuit dels nou Governadors departamentals durant l'agost de 2008. El resultat va ser la no revocació del càrrec a Morales i a García-Linera, i la restitució de sis dels vuit governadors.

En conseqüència, gràcies al suport popular dels votants, Morales va reprendre les reformes. En aquest cas, el govern central va destinar accions del petroli i el gas natural per finançar un sistema de pensions per la gent gran, provocant a Santa Cruz vagues massives, revoltes, atacs violents esporàdics, assalts a edificis governamentals, i sabotatges en els gasoductes durant l'agost de 2008 per part d'opositors al govern (HRW, 2009; Keesing's, 2008: 48770; von der Heydt-Coca, 2009). El tens carreró sense sortida entre la gran majoria d'indígenes partidaris de Morales i els governadors de la Media Luna i els seus partidaris, afegit a la implicació de la policia, l'exèrcit, i alguns grups paramilitars de la Media Luna, va provocar enfrontaments violents i la propagació de la violència política arreu del país, amb morts i ferits en totes dues bandes (HRW, 2009: 2). L'esclat de violència política més greu va ser la massacre de manifestants pro-Morales per part dels partidaris del govern regional a Porvenir, departament de Pando, el setembre de 2008, forçant al govern a aplicar la llei marcial al departament (HRW, 2009: 2).¹⁸ Malgrat les converses entre l'oposició de la Media Luna i el govern central amb l'objectiu de posar fi a les causes subjacents del conflicte, l'estancament, les manifestacions, els atacs violents esporàdics, els linxaments, la violència als carrers i les conxorxes orquestrades pel CPSC segueixen vigents.¹⁹

18. Setze camperols indígenes van ser morts a trets, més de cinquanta-cinc més van resultar ferits i encara en resten desapareguts varies dotzenes. Posteriorment, el Governador de Pando, Leopoldo Fernández, va ser arrestat i acusat d'haver contractat pistolers per que perpetressin la massacre de Porvenir. Ricardo Shimokawa en va ser l'agitador (HRW, 2009; Keesing's, 2008: 48770).

19. Les forces de seguretat bolivianes van desbaratar un suposat pla per assassinar Morales l'abril de 2009 que havia de portar a terme una banda de mercenaris estrangers vinculada amb el grup ultradretà hongarès Legió Szekler, el qual estava col·laborant amb el CPSC, per mitjà d'un grup anomenat La Torre, per proclamar la independència i crear un nou país. Eduardo Rózsa-Flores n'era el seu cap. Per la font d'informació veure: <http://ar.reuters.com/article/topNews/idARN2250630320090422>, <http://www.reuters.com/article/latestCrisis/idUSN21499904> (accedit el 25 d'octubre de 2009).

4.1.1. EL MOVIMENT BOLIVIÀ EN FAVOR DE L'AUTONOMIA TERRITORIAL

El conflicte actual a Bolívia es pot entendre essencialment com una lluita de la majoria indígena llargament sotmesa a abusos contra un sistema clientelista heretat de l'Imperi Espanyol i dominat per la minoria no indígena, i la reacció d'aquesta darrera. El fruit d'això és una gran polarització social. Donat que la democratització ha facilitat el progrés dels grups indígenes, la resposta de l'elit a la mobilització indígena de Bolívia ha estat la pretensió d'assolir l'autonomia territorial en lloc d'optar per l'autoritarisme, que era la tònica tradicional (Eaton, 2007: 72). Mentre que el moviment per l'autonomia cultural dels indígenes i el govern central pretenen assolir models alternatius de governança, organització política i descentralització, els moviments autonòmics conservadors de la Media Luna pretenen defensar tant la propietat privada com els models neoliberals que actualment es troben amenaçats per l'Administració Morales. D'aquesta manera, tal i com Centellas (2007) apunta, el moviment autonòmic conservador és un mer reflex mirall dels moviments populars-indígenes lleials a Morales, ja que van sorgir simultàniament i del mateix panorama polític convulsióat ocasionat per les reformes polítiques dels anys noranta.

Per tant, pels moviments autonòmics conservadors de la Media Luna liderats pel CPSC, l'autonomia va més enllà de la celebració d'eleccions per triar les autoritats polítiques regionals i inclou (i) el control regional dels recursos naturals e.g. terra cultivable, arbredes, gas i petroli; (ii) el dret de mantenir el control sobre dos terços del total d'ingressos fiscals generats al departament; i (iii) l'autoritat per disposar de poder legislatiu i definir totes les polítiques excepte les de defensa, moneda, taxes i afers exteriors (Eaton, 2007: 74; Roca, 2007). Per entendre el creixement del moviment autonòmic conservador, i les seves reaccions, és necessari precisar les condicions que expliquen aquest fenomen. La primera condició és la disjuntura estructural existent entre la concentració de poder polític a La Paz com a capital nacional, i la concentració de poder econòmic a Santa Cruz com a pretesa regió autònoma (Eaton, 2008: 12; Roca, 2007). La segona condició és

el resultat de la pèrdua de poder polític de líelit de la Media Luna en les institucions nacionals (no de la manca d'autoritat decisòria en els departaments), i l'amenaça que representen les polítiques de Morales pel CPSC (Eaton, 2008: 20). Així doncs, les associacions empresarials de Santa Cruz han redefinit les seves demandes sectorials com a demandes territorials més àmplies mitjançant el CPSC, finançat i controlat per elles (ICG, 2004; Gustafson, 2006; Eaton, 2007; Roca, 2007). Així, s'han aliat com a classe regional per respondre a l'Administració Morales i a l'emancipació indígena, i han sigut capaces de guanyar-se la complicitat d'actors no pertanyents a l'elit per cooptació, com líders indígenes i obrers –especialment Guaranís, en l'intent de constituir un moviment social i fugir de les crítiques que afirmen que les seves reivindicacions autonòmiques són fonamentalment de caire econòmic (Eaton, 2007: 75; von der Heydt-Coca, 2009: 365).

Bolívia experimenta un conflicte en el que es superposa la ideologia i el territori en forma d'un moviment autonòmic conservador, que ha polaritzat profundament el país i.e. el cisma entre les terres baixes de l'est i l'altiplà de l'oest del país. Com a resposta a la mobilització indígena, i en un intent clar de jugar la carta ètnica, el CPSC s'ha situat darrera la bandera de l'etnoterritorialitat. Així, la identitat de la Media Luna està vivint un procés de securització que exacerba el dilema de seguretat societal. En aquest cas, tots els habitants de les terres planes de l'est amb independència del seu estatus ètnic, lingüístic o socioeconòmic són anomenats Camba, en oposició dels Collas o habitants de l'altiplà andí, constituïts principalment per pobles indígenes Aimara i Quítxua (ICG, 2004; Gustafson, 2006; Eaton, 2007). Això permet que el CPSC “mostri Santa Cruz com a víctima dels Collas, defugint d'aquesta manera de la retòrica explícitament antiindígena” (Eaton, 2007: 92; ICG, 2004: 15).²⁰ Per tant, Bolívia està vivint un conflicte en el que dos tipus de incompatibilitats se superposen polaritzant profundament el país, ja que el conflicte té a veure tant amb el govern com amb el territori.

20. El grup més important en la promoció de la identitat Camba és el MNCL encapçalat per l'antic president del CPSC i membre del govern regional de Costas, Carlos Dabdoub i per Sergio Antelo Gutiérrez (ICG, 2004: 15).

4.1.2. ANÀLISI INTERNA DEL CAS BOLIVIÀ

En els darrers anys, Bolívia ha experimentat una extraordinària transformació de baix a dalt que encara està en curs, gràcies a la qual segments de la societat llargament exclosos, principalment grups indígenes, s'han mobilitzat per tenir nous rols dins de l'estat. No obstant això, aquesta transformació també s'ha caracteritzat per les reaccions contràries de líelit establerta. Així doncs, l'anàlisi de les estructures d'oportunitat en el cas bolivià inclou els tres aspectes següents:

El primer aspecte és el fet que la reacció de les elits al procés es caracteritza per les reivindicacions autonòmiques que planteja, com a “palanca estratègica” contra l'Administració Morales com a Cambar, una minoria territorial compacta que constitueix el poder econòmic més important de Bolívia i és la clara majoria regional en les terres riques en recursos de petroli, gas i soja dels departaments de la Media Luna.

Segon, malgrat els progressos i èxits de l'Administració Morales en la implementació de reformes, una altra font de la “palanca estratègica” del CPSC és la presència d'un govern central feble incapaç de garantir un control territorial absolut, d'aturar la violència organitzada, de recaptar i redistribuir els ingressos de l'erari públic, i de garantir la legitimitat del govern en els departaments de la Media Luna.²¹

Finalment, el tercer aspecte és el suport extern que rep el CPSC, o com a mínim, la manca d'oposició a la seva agenda. Així, el CPSC està estretament vinculat a la CAINCO, al *think tank* bolivià FULIDE –proper per la seva banda als *think tanks* d'EE.UU. Cato Institute i Heritage Foundation–, i a les grans multinacionals agro-industrials i de l'energia, com Archer Daniels Midland i Cargill, i Repsol YPF, Petrobras, BG Group i Total, que juguen un paper destacat en l'economia de la Media Luna (Burbach, 2008; von der Heydt-Coca, 2009: 353). A

21. És important destacar que l'exèrcit, amb una llarga tradició d'intervencionisme, ha rebut un nou rol: la defensa dels recursos naturals, i la seva força institucional ha actuat com a fre del moviment autonòmic conservador (Eaton, 2008: 31; von der Heydt-Coca, 2009: 368). Així i tot, no ha sigut capaç de contenir la violència organitzada ni l'activitat paramilitar de la Media Luna.

més a més, el CPSC té el suport polític del MNCL, els moviments autonòmics conservadors de Guayas a Equador i de Zulia a Venèçuela, i de partits conservadors i liberals d'Amèrica Llatina, dels EE.UU., i d'Europa (Eaton, 2008). El fet que Bolívia tingui grans recursos naturals exposa el país a la lluita geopolítica internacional pel control d'aquestes fonts d'energia, amb el CPSC exercint un paper destacat en la capitalització d'aquests intents.²²

En concordança amb l'anàlisi fet anteriorment, el nivell de les estructures d'oportunitat en el cas bolivià es pot descriure com alt ja que estan presents els tres aspectes de la variable independent.

En relació amb la dimensió de voluntat del cas bolivià, és important destacar els següents aspectes:

Primer, s'ha d'assenyalar la percebuda presència de dilemes de seguretat societal fruit d'un entorn amb un govern feble. La proposta alternativa de govern i cultura de la Media Luna, la confrontació permanent del CPSC amb l'Administració Morales, i la polarització social resultant, han provocat la securització de la identitat dels habitants dels departaments de l'est del país i la mobilització diàdica en defensa de cada idea d'estat i nació. Així doncs, com a resposta a la mobilització indígena, a la Media Luna s'ha construït una nova identitat securitzada al voltant de trets etnoterritorials. El resultat d'això ha estat l'exacerbació del dilema de seguretat societal, en el que la Media Luna s'ha retratat a si mateixa com la Bolívia productiva i amb mentalitat internacional víctima d'una república proteccionista i centralitzada, amb el poder concentrat en el govern nacional a expenses dels governs regionals, i dominada per indígenes d'esquerra, bolivarians i Collas (ICG, 2004: 15; Eaton, 2007: 92).

22. Per la banda governamental, el govern de Morales i el MAS rep un fort suport de l'Administració Chávez (Venèçuela), l'Administració Castro (Cuba), l'Administració Correa (Equador), l'Administració Lugo (Paraguai), l'Administració Bachelet (Xile), l'Administració Lula (Brasil), les Administracions Vázquez i Mújica (Uruguai) i l'Administració Fernández-Kirchner (Argentina), i també de l'AIDSESP, la coalició peruana de organitzacions de comunitats indígenes. Cal destacar també, que després de l'escalada del conflicte de 2008 i de la massacre de Porvenir, els caps d'estat dels estats membres de la UNASUR van celebrar una cimera d'emergència a Xile el setembre de 2008, i van acordar donar suport a Morales.

El segon aspecte té a veure amb el gran diferencial econòmic en el si de la diada, i el tercer amb els greuges polític-econòmics. En conseqüència, l'explicació de la viabilitat, escalada i durabilitat del conflicte està relacionada parcialment amb l'accés de la Media Luna a les finances i el control dels recursos naturals que han convertit la regió en la zona econòmicament més productiva i amb el sector privat més fort, i ha facilitat que les elits s'hagin pogut decantar per l'autonomia territorial, hagin generat greuges i identitats de grup associades, i hagin instigat la insurgència.

Respecte del nivell de dimensió de voluntat en aquest cas, es pot descriure com alta ja que, com succeeix en l'anàlisi de l'estructura d'oportunitat, els tres aspectes de la variable independent són presents.

Per això, malgrat que les dues parts tinguin punts de vista diferents, els alts nivells tant d'estructures d'oportunitat com de dimensió de voluntat, i la interacció de les dues variables, fa que el conflicte sobre l'autonomia, la direcció de la política econòmica i les reformes agràries sigui més probable que escali que desescali.

4.2. REPÚBLICA DEL NÍGER

Els Tuareg són comunitats parlants de tamasheq entre les que s'inclouen pobles transhumants nòmades i d'altres dedicats a la ramaderia de bestiar boví i de camells,²³ que es troben disseminades per diferents confederacions regionals que inclouen tota la part nord-est del Níger, la part més septentrional del sud de Mali, el sud d'Algèria, el sud-est de Líbia i el nord-oest de Burkina Faso (Krings, 1995). En tots aquests estats els Tuareg són una minoria que viu en les regions més perifèriques i seques amb un elevat risc de patir sequeres ubicades en la regió del Sàhara Sahel, allunyades de les capitals estatals (Krings, 1995: 57). Els grups més nombrosos de Tuaregs es poden trobar al Níger seguits dels de Mali.

23. Els Tuareg són socialment heterogenis amb representants de totes les classes socials; guerrers, grups religiosos, serfs, grups d'un estatus més baix, ferrers, i Bella i.e. esclaus i ex esclaus.

El Níger va ser una colònia francesa des de finals del segle XIX fins el 1960. París no va tenir un control absolut sobre els Tuareg fins a la fi de la Primera Guerra Mundial, quan va reprimir amb duresa la primera revolta tuareg. Després de la independència, Níger va ser liderat per un règim civil de partit únic comandat per Hamani Diori, durant els primers catorze anys, i posteriorment per juntes militars fins a la fi de la Guerra Freda, moment en què el país va viure un procés democratitzador que va culminar en les eleccions pluralistes de 1993. És important remarcar, que el govern colonial francès va deixar com a llegat unes estructures de governança centralitzades que han entrat en conflicte amb l'estil de vida dels Tuaregs i dels Toubou. Els Tuaregs van ser exclosos del nou govern i els administradors postcolonials –les comunitats Hausa, Djerma i Fula del sud del país, els van obligar a deixar de ser comunitats ramaderes nòmades per convertir-se en agricultors sedentaris (Krings, 1995; UCDP, 2009a). Això va influenciar la rebel·lió tuareg de 1962 contra les polítiques del nou estat malià, que anaven en la mateixa línia de les polítiques d'exclusió nigerines. Aquesta rebel·lió es va topar amb una dura repressió estatal, que va originar un èxode de grups nòmades cap al sud d'Algèria i Líbia, i la imposició d'un règim militar per part dels governs de Mali i Níger en les seves respectives regions poblades per Tuaregs (UCDP, 2009a).

Tanmateix, la rebel·lió tuareg més famosa va tenir lloc entre 1990 i 1995 a Níger i Mali. Aquesta va transcórrer al nord-est de Níger, concretament a les regions d'Agadez i Tahoua, en les que els Tuaregs constitueixen una majoria clara de la població. Avui en dia, aquestes regions es troben entre les cinc zones més productores d'urani del món, i pel cas l'empresa francesa productora d'energia nuclear AREVA és la responsable principal de la majoria de la mineria d'urani de Níger, seguida per l'empresa xinesa SinoU, i l'empresa canadenca Cameco. Als noranta, els grups armats dominats per Tuaregs van alçar-se en defensa de l'autodeterminació i autonomia del seu territori. El primer grup en aparèixer va ser el FLAA, que lluitava per la implantació d'un sistema federal al Níger. Malgrat les tendències a la fragmentació interna, es va desenvolupar un grup paraigües, el CRA, per disposar d'un front unit que síocupés de la lluita per l'autonomia i de les negociacions. No

obstant això, va ser el seu successor, el ORA, qui va signar amb el govern central l'acord de pau d'Ouagadougou de 1995, acabant amb el conflicte (UCDP, 2009a).²⁴ L'acord garantia certes cessions d'autonomia cultural, ajuda al desenvolupament regional i el desarmament, desmobilització i integració dels guerrillers tuaregs en les FAN.

Després del cop d'estat militar de 1996 liderat per Ibrahim Baré Maïnassara a Niamey contra el President elegit democràticament, Mahamane Ousmane, la violència va rebrotar el 1997, quan una facció escindida del ORA, el UFRA, va prendre represàlies per la manca de compliment de l'acord de pau i pels atacs contra els pobles tuareg. L'acord d'alto al foc d'aquell mateix any va acabar amb aquest episodi de conflicte. Baré Maïnassara es va mantenir en el càrrec fins el 1999, quan va ser assassinat en un cop d'estat liderat per Daouda Malam Wanké, destinat a restablir la democràcia. Així, Tandja Mamadou va ser elegit President el 1999 en unes eleccions en gran part lliures i justes, guanyades pel seu partit, el MNSD-N. A principis dels anys 2000, mentre els Tuareg i el govern estaven en pau, a part del conflicte incipient pels recursos originat per la degradació mediambiental i la desertificació (Benjaminsen, 2008), gran part dels greuges i causes subjacents seguien sense estar resoltes. Així doncs, després de deu anys de relativa estabilitat, el febrer de 2007 el recentment creat MNJ dominat per Tuaregs, i liderat per Aghali Alambo, es va alçar en armes per reclamar l'autonomia territorial i la completa implementació de l'acord de pau de 1995. De manera similar, a Mali es va viure una rebel·lió tuareg des de mitjans de 2006 fins a mitjans de 2008.

La represa del conflicte armat s'ha caracteritzat per la guerra irregular, amb el MNJ provant d'assolir una victòria pel fet de no perdre i al mateix temps imposant uns costos insuportables al govern central (Kalyvas, 2005: 91). Així, durant el 2007, els atacs del MNJ contra emplaçaments de les FAN i de les forces policials paramilitars, i contra instal·lacions d'AREVA i SinoU, a més d'enfrontaments militars, van

24. Sent inferiors tant en l'equipament com en nombre de soldats, els Tuareg han fet servir tàctiques clàssiques de guerrilla, confiant majoritàriament en l'element sorpresa i el seu profund coneixement del terreny. Per la seva banda, les tropes del govern han respost amb l'ús de violència indiscriminada (UCDP, 2009a).

ser freqüents en tot el territori tuareg. A més, es van produir també segrestos de personal estranger i treballadors de les empreses d'urani, i la deserció cap al MNJ d'un nombre significatiu de soldats de les FAN (Keenan, 2008: 451). D'altra banda, durant tota la rebel·lió, les FAN no han estat mai capaces de superar el MNJ en combat obert, raó per la qual ha desfermat la seva frustració i venjança sobre la població civil (Keenan, 2008: 450). En conseqüència, les FAN han estat denunciades per cometre crims de guerra, incloent execucions sumariíssimes de civils, disseminació de mines terrestres, saquejos i matances d'animals al llarg de les Muntanyes d'Air, a la regió d'Agadez (HRW, 2007).

Durant l'agost de 2007, l'Administració Mamadou va declarar l'estat d'emergència, deixant la regió sota la llei marcial i expulsant de la zona les ONG internacionals, les agències de premsa i aïllant-la del món (Keenan, 2008: 452; Martin, 2008). Seguint l'exemple dels enfrontaments de 2007, durant tot el 2008 es van produir combats irregulars. Tanmateix, malgrat algunes victòries de les FAN (entrenades pels EE.UU.) i d'alguns atacs guerrillers del MNJ amb èxit, la situació al 2008 seguia en un punt mort (Keenan, 2008; Martin, 2008; UCDP, 2009a). A més, durant el primer trimestre de 2009 es van produir atacs en ambdós bàndols provocant un nou estancament, amb el govern mantenint la seva negativa a negociar amb el MNJ, a qui consideren un grup format per bandits i traficants de drogues armats (UCDP, 2009a). Així, com a resultat d'un punt mort estable, tou i interessat (4-S *stalemate*),²⁵ l'Administració Mamadou i el MNJ i les seves dues faccions escindides: el FFR creat el maig de 2008 i liderat per Mohamed ag Aoutchiki Kriska; i el FPN creat el març de 2009 i liderat per Aklou Sidi Sidi; van acceptar participar en les converses patrocinades per Líbia durant l'abril de 2009 per iniciar negociacions formals per

25. En lloc d'un punt mort mútuament lesiu "forçant a les parts a cercar solucions, només s'aconsegueix un punt mort 4-S (*Stable, Soft, Self-serving Stalemate*)" (Zartman, 2005b: 52). El punt mort 4-S no arriba a les dues parts en el mateix moment, però tots dos bàndols el poden assumir perquè "deixa a cada una de les parts en control d'una porció del territori i la població, podent afirmar que no han estat derrotades, fet que d'alguna manera representa una victòria" (Zartman, 2005b: 52). Per tant, mentre Mamadou pot afirmar que ha aconseguit la victòria al garantir la integritat territorial de Níger, el MNJ també ho pot fer al garantir-se el dret a l'autonomia territorial.

posar fi al conflicte armat existent. Aquestes converses incloïen, entre altres coses, la declaració d'una treva, l'alliberament de presoners i la suspensió de l'estat d'emergència.²⁶

4.2.1. EL MOVIMENT NIGERÍ EN FAVOR DE L'AUTONOMIA TERRITORIAL

L'actual conflicte nigerí es pot entendre essencialment com una lluita de la comunitat tuareg llargament marginada contra un sistema clientelista heretat de l'Imperi Francès i dominat per les comunitats del sud, i la reacció d'aquestes darreres. El conflicte armat és en molts sentits més complex que el dels anys noranta degut a la presència d'un ampli ventall de noves raons de fons que condueixen al conflicte.

Per entendre l'esclat d'aquest conflicte es poden identificar tres explicacions de les causes remotes. Primera, la desestabilització de la regió tuareg des de 2003 com a conseqüència de la creació per part de l'Administració Bush d'un front Saharai-Sahelià en la "guerra global contra el terrorisme" liderada pels EE.UU. degut a la presència a tot el Sàhara de l'organització gihadista GSPC, coneguda a l'actualitat com AQIM (Keenan, 2008: 453; Martin, 2008: 36). Niamey ha aprofitat la securització de la guerra global contra el terrorisme per enfrontar-se al MNJ, tot i que la presència del AQIM a la regió d'Agadez era un dels greuges adduïts pel MNJ contra el govern central (Keenan, 2008: 453; Martin, 2008: 37). Segona, els greuges dels Tuareg sorgits en l'expansió de la mineria d'urani i l'exploració petrolera en les regions d'Agadez i Tahoua, que va assumir com a propis el MNJ; aquests són: la naturalesa explotadora de les empreses estrangeres, l'amenaça d'un desastre ecològic imminent sobre les terres de pasturatge i els abusos tant del govern de Níger com de les empreses contra els drets dels indígenes tuareg (Keenan, 2008: 454; Benjaminsen, 2008; Martin, 2008). Tercera, el fracàs del govern central en el compliment de

26. Les converses a Sirte, Líbia, es van celebrar sota l'auspici del President libi Muammar al-Gaddafi, actual President de la AU i alt mediador permanent per la pau de les CEN-SAD. Per la font d'informació veure: http://www.reuters.com/article/homepageCrisis/idUSL789895_CH_.2400 (accedit el 13 d'abril de 2009).

l'acord de pau d'Ouagadougou de 1995, i l'estratègia de Mamadou d'excloure i de privar del dret de vot als Tuareg sota l'argument de l'absència de consanguinitat amb el sud (Keenan, 2008: 457). A més a més, el paper dels interessos externs i la competència entre aquests, com els de França mitjançant AREVA, Xina mitjançant SinoU, Canadà mitjançant Cameco, els dels EE.UU., Líbia, Txad, Mali i les seves comunitats tuareg, de l'AQIM i de les grans organitzacions narcotrafi-cants que operen al Sàhara, van tenir el seu paper en l'origen i escala-da del conflicte armat.

El moviment per l'autonomia en la Regió d'Agadez i la Regió de Ta-houa té el seu centre en el MNJ i les seves dues faccions escindides. Pels Tuareg l'autonomia va més enllà de la celebració d'eleccions per triar les autoritats polítiques de la regió i inclou (i) la implementació completa de l'acord de pau de 1995; (ii) una reforma política integral i una profunda descentralització amb l'objectiu d'obtenir poder regula-dor/administratiu; (iii) la inclusió i repartiment del poder militar; (iv) un desenvolupament econòmic holístic; (v) l'autonomia cultural i l'educació en llengua tamasheq; (vi) un repartiment més gran dels be-nefícis produïts per l'urani entre les comunitats locals i la demanda de que les empreses extractores contractin treballadors locals; i (vii) la repatriació dels refugiats i desplaçats, principalment dels campa-ments de l'altre banda de la frontera amb Líbia. Així i tot, malgrat que les diferents faccions tuareg estan d'acord en la naturalesa de les rei-vindicacions mencionades anteriorment, la diferència en les seves agendas té a veure tant amb els mecanismes d'implementació d'aques-tes mesures com amb el conflicte tribal existent entre elles i entre els diferents clans familiars tuareg (Martin, 2008). Níger està experimen-tant, per tant, un conflicte en que se superposen àmpliament dos tipus de incompatibilitats, ja que el conflicte és tant sobre el govern com so-bre el territori, provocant la polarització del país.

4.2.2. ANÀLISI INTERNA DEL CAS NIGERÍ

La història política moderna de Níger es caracteritza per les experièn-cies i llegats de les rebel·lions tuareg contra el govern central intencio-

nats en canviar el *status quo* de l'estat. L'anàlisi de les estructures d'oportunitat en el cas nigerí inclou els tres aspectes següents:

Primer, tot i que són fonamentalment comunitats nòmades, els Tuareg són una minoria territorial compacta que alhora són una clara majoria regional en les regions riques en recursos, perifèriques, agrestes i seques, i productores d'urani i petroli d'Agadez i Tahoua, en especial en les Muntanyes d'Air, Azawad, Kaouar i el Ténéré.

Segon, malgrat alguns progressos de l'Administració Mamadou en la implementació de certa descentralització de poder cap a les regions i municipalitats, i en el compliment de la 'plantilla democràtica' (eleccions, institucions estatals i societat civil), el govern central nigerí es caracteritza per una governança ètnica informal basada en estructures clientelistes dominades per les comunitats del sud del país. Per tant, una de les principals fonts de "palanca estratègica" del MNJ és la presència d'aquest govern central afeblit.

Finalment, el tercer aspecte és el suport extern al MNJ i la seva agenda. Així, el MNJ està bàsicament vinculat a les organitzacions tuareg repartides per tota la regió del Sàhara-Sahel, en especial les de Mali. El MNJ ha rebut suport polític i militar de dos grups rebels malians, el ADC i el ATNMC, ambdós liderats per Ibrahim ag Bahanga (Keenan, 2008: 450; Martin, 2008: 20). El MNJ també ha rebut suport polític i militar de diversos grups rebels toubou que operen en la part més oriental de Níger, especialment de les FARS (UCDP, 2009a). Donada la manca d'un ampli suport extern, el MNJ ha portat a terme segrestos i s'ha implicat en el tràfic de drogues a escala per finançar la seva rebel·lió (Keenan, 2008: 462). S'ha d'afegir també que el MNJ rep suport econòmic i *lobby* per part de la diàspora que resideix a França.

La possessió de grans recursos d'urani exposa Níger a una lluita geopolítica internacional pel control d'aquest recurs energètic, especialment després que França perdés el monopoli de l'urani de Níger l'any 2006. El MNJ ha aprofitat aquesta situació per canalitzar els seus greuges cap a les empreses estrangeres. Els atacs del MNJ contra interessos relacionats amb l'urani s'han d'entendre com una "palanca estratègica" exercida amb l'objectiu de forçar a l'Administració Mamadou a negociar, donada la dependència del govern als ingressos ob-

tinguts de l'urani, i no com actes destinats a controlar, saquejar i treure profit de l'urani (Martin, 2008: 31).²⁷

Prenent en consideració els nivells d'estructures d'oportunitat, l'anàlisi demostra que només dos aspectes de la variable independent són alts i que, en conseqüència, l'estructura d'oportunitat es pot descriure com moderada. Per tant, no es pot parlar d'un alt nivell d'estructura d'oportunitat donat que el suport extern no és gaire rellevant.

Respecte de la dimensió de voluntat del cas nigerí, és important destacar els següents aspectes:

Primer, la percebuda presència de dilemes de seguretat societal fruit d'un entorn amb un govern central feble. El llegat d'autonomia dels Tuareg, la seva concepció absolutament diferent de la governança, la permanent confrontació de la insurgència Tuareg amb l'Administració Mamadou, i la polarització social resultant han produït la securització de la identitat dels habitants de les regions nord-orientals del país, i la mobilització diàdica en defensa de cada idea d'estat i nació. Així doncs, com a resposta tant a les revoltes tuareg i toubou com a les polítiques de Niamey, les identitats de Níger s'han securitzat al voltant de trets ètnics. El resultat d'això ha estat l'exacerbació del dilema de la seguretat societal, en què les regions d'Agadez i Tahoua s'han retratat a si mateixes com víctimes d'una república centralitzada excloent, corrupta i militaritzada, amb el poder concentrat en el govern nacional, a expenses dels governs locals, governada per grups ètnics del sud. Tot i que els dos bàndols van acordar l'abril de 2009 l'inici de negociacions de pau per acabar amb el conflicte armat, les perspectives de trobar oportunitats que satisfacin les dues parts i d'augmentar la confiança entre elles són baixes. Això es deu al fet que Mamadou està compromès personalment en la implementació d'una

27. Per la banda governamental, el govern de Mamadou i el MNSD-N rep suport dels membres de l'ECOWAS, en particular de l'Administració Toumani Touré (Mali), l'Administració Compaoré (Burkina Faso), l'Administració Yar'Adua (Nigèria), i l'Administració Sarkozy (França), l'Administració Jintao (Xina), les Administracions Bush i Obama (EE. UU.), l'Administració Harper (Canadà), i en menor mesura de l'Administració Bouteflika (Algèria), i l'Administració Déby (Txad). Destacable és el paper de Líbia, que ha estat d'actiu broker per la pau. Tanmateix, "aquest paper s'ha de veure com part de la competència regional per influir en el Sahel que mantenen Algèria i Líbia" (Keenan, 2008: 461).

solució militar, en el fet de que l'urani constitueix més de la meitat de les exportacions de Níger –motiu pel qual el govern central rebutja qualsevol demanda de descentralització (Martin, 2008: 31), i com a resultat de la crisi electoral i constitucional de 2009 que han suposat disturbis entre l'Administració Mamadou i líoposició a Niamey.

El segon aspecte té a veure amb el gran diferencial econòmic en el si de la díada, i el tercer són els greuges político-econòmics. Els Tuareg, que viuen en una de les regions més pobres i subdesenvolupades d'un dels països més pobres de la terra (UCDP, 2009a) tenen la percepció que l'extracció de recursos demostra la discriminació econòmica i líac-titud expoliadora del govern central, ja que no reben prous beneficis de la mineria. A més, les campanyes contra el tràfic de drogues i les polítiques contraterroristes han esdevingut una prova de la marginalització, especialment perquè l'Administració Mamadou ha classificat com il·legals les tradicionals rutes comercials dels Tuareg (Martin, 2008). Aquesta mena de dinàmiques ha augmentat i reforçat la percepció ja existent entre els Tuareg de ser víctimes de greuges.

En relació amb el nivell de dimensió de voluntat d'aquest cas, es descriu com alt, perquè, al contrari del que succeïa en l'anàlisi de l'estructura d'oportunitat, es manifesten els tres aspectes de la variable independent.

Per això, fruit del nivell moderat d'estructures d'oportunitat i l'alt nivell de dimensió de voluntat, a més de la interacció de les dues variables, fa que el conflicte sobre l'autonomia, la completa implementació de l'acord de pau de 1995 i les negociacions de pau de 2009, el major repartiment de la riquesa obtinguda gràcies a l'urani, tendeixi a seguir estancat, com a punt mort 4-S, amb escalades puntuals durant les estacions seques en lloc de desescalar.

4.3. REGNE DE TAILÀNDIA

La història política moderna de Tailàndia²⁸ fins els anys vuitanta es pot caracteritzar per un estat que va centralitzar intensament l'autori-

28. Tailàndia es coneixia com Regne de Siam fins el 1939, i de nou en un breu període entre 1945 i 1949.

tat política, cultural i econòmica en el govern nacional. El desenvolupament d'estructures centralitzades va estar marcat especialment pel cop d'estat de 1932 que va reemplaçar la monarquia absoluta siamesa per una monarquia constitucional, i pels règims militars de Plaek Pibulsonggram (1938-1944 i 1948-1957) que van pretendre transformar Tailàndia en un estat nacional modern.²⁹ Així i tot, malgrat el desenvolupament democràtic gradual que ha experimentat el país des de la fi de la Guerra Freda, la inestabilitat i el govern autoritari d'una burocràcia militar i civil segueixen caracteritzant l'estat tailandès.

Amb el terme Patani es coneix l'antic Sultanat de Patani, un destacat nucli comercial i d'ensenyament islàmic malai-musulmà, fundat el 1390 i annexionat per Siam el 1902. La majoria dels habitants de Patani són d'ètnia Malai, musulmans, i parlen malai, mentre que la resta d'habitants de Tailàndia són majoritàriament d'ètnia Tai, budistes, i parlen tai.

Les actuals reivindicacions separatistes i autonòmiques de Patani no són un fenomen nou, si no que es remunten a la incorporació de la regió a Siam. Malgrat que diversos grups rebels de Patani pretenien construir un Patani independent, la major part d'ells perseguïen objectius polítics clarament diferenciats, patint sovint substancials lluites internes (UCDP, 2009b).³⁰ Així, entre els anys cinquanta i els anys noranta, organitzacions com el BNPP,³¹ el BRN, i la PULO –el grup més rellevant i liderat per Tengku Bira Kotanila (alies Kabir Abdul Rahman) van operar al sud de Tailàndia com avantguarda de la insurgència. Aquell conflicte armat de baixa intensitat, rau en el clàssic model de guerra irregular, on diversos grups proven de pressionar el govern central per tal d'accedir a les demandes autonòmiques tot

29. Des de 1946 Tailàndia ha viscut conflictes armats interestatals (Indoxina Francesa, Cambodja, Laos), conflictes armats intraestats (el govern tailandès contra el CPT entre 1974 i 1982; i a l'actualitat contra la insurgència del sud) i violència indiscriminada unilateral (UCDP, 2009b).

30. D'aquí en endavant, el conjunt de grups rebels de Patani s'anomenarà insurgència de Patani, formada per membres de diferents organitzacions que han estat involucrats en activitats coordinades amb l'objectiu de crear un estat Patani independent i/o aconseguir autonomia territorial.

31. El grup va ser rebatejat el 1986 amb el nom de BIPP.

llençant atacs contra el govern i contra civils. Entre 1980 i 1988, sota el govern de Prem Tinsulanonda, Bangkok va posar en marxa diferents projectes descentralitzadors d'abast nacional amb l'objectiu de cedir parcialment poder a les minories musulmanes i estimular el desenvolupament econòmic del sud del país. Com a resultat, durant la major part dels anys noranta, en l'època de la transició democràtica i sota el govern de Chuan Leekpai, Patani va viure un període de relativa estabilitat amb un declivi de l'activitat insurgent. No obstant això, els disturbis seguien existint, i quan la crisi financera asiàtica va arribar al seu punt àlgid l'any 1997, van sorgir o es van escindir altres grups, convertint-se doncs en els principals actors de la insurgència. Aquestes organitzacions consistien en grups com el BRN-Coordinate, un grup escindit del BRN creat el 1984; la New PULO, un grup escindit de la PULO creat el 1995; el GMIP format el 1995 per veterans de l'Afganistan; i Bersatu, un comandament unitari format per la PULO, la New PULO, el BRN i el GMIP establert el 1997 i liderat per Wan Kadir Che Wan (Cline, 2007: 278; Croissant, 2007: 5; UCDP, 2009b).

Els primers senyals del rebrot de la violència van sorgir durant l'any 2001, quan es van produir a Patani atacs esporàdics contra infraestructures, i el govern central, encapçalat per Thaksin Shinawatra i el seu partit Thai Rak Thai,³² va deixar d'implementar els programes de descentralització i desenvolupament de les províncies del sud, desmantellant moltes de les estructures polítiques de Patani que donaven suport als seus adversaris polítics (Cline, 2007: 279; Melvin, 2007: 29; Chalk, 2008: 9).³³ Així doncs, el nombre d'assalts i víctimes mortals va augmentar durant el 2003, escalant de manera dràstica l'any 2004. L'esclat de violència política més greu va ser un raid extens i ben coordinat portat a terme per la insurgència de Patani en el qual es van assaltar objectius governamentals simultània-

32. El partit va ser prohibit el 2007, després de governar entre 2001 i 2006. El seu successor, el partit People's Power es va dissoldre el 2008. A l'actualitat, el Thaksinisme s'aglutina en el partit Pheu Thai.

33. Com a part de la reorganització, Thaksin va derivar la responsabilitat sobre la seguretat a Patani de l'exèrcit cap a la policia. Aquest canvi va ser molt significatiu degut a què, en general, les Reials Forces Armades de Tailàndia tenien millors relacions amb els musulmans que les forces policials (Cline, 2007: 280).

ment a Pattani, Yala i Narathiwat el gener de 2004 (ICG, 2005; Sugunnasil, 2006; Melvin, 2007; UCDP, 2009b). L'Administració Thaksin va respondre declarant la llei marcial a Patani i gestionant la situació a través de les forces de seguretat. Tot seguit es van produir altres actes esporàdics de violència, donant pas poc després a una onada d'incidents sense precedents que continua a dia d'avui, suposant tot sovint la confrontació directa entre el personal de seguretat i els militants insurgents, emboscades, assassinats i campanyes de terrorisme (Sugunnasil, 2006: 120). Entre els esdeveniments més destacats de la primera etapa del conflicte armat es troba, d'una banda, el setge a la mesquita Krue Se de 2004 a Pattani, i la massacre de Tak Bai a Narathiwat del mateix any, en la que centenars de presumptes insurgents, militants i civils van ser assassinats per les forces de seguretat; i de l'altra, l'atemptat de Hat Yai de 2006 a Songkhla, i els freqüents combats militars cos a cos, tirotejos des de vehicles i bombardejos d'artilleria.

Després de les protestes de l'anomenat moviment de "samarretes grogues" PAD contra Thaksin durant l'any 2006, l'exèrcit va portar a terme un cop d'estat sense víctimes mortals el setembre de 2006 que va derrocar Thaksin i va col·locar un govern interí civil-militar liderat per Surayud Chulanont. Durant aquell període d'interinitat es van fer intents per posar en marxa negociacions i promoure el desenvolupament de Patani, així i tot, no es va suspendre l'estat d'emergència i el conflicte no va ser abordat adequadament. Després de les eleccions generals de 2007, Samak Sundaravej, un home de palla de Thaksin, va assumir la presidència a principis de 2008. Malgrat això, després de les massives protestes del PAD i la supressió judicial de l'Administració Samak a mitjans de 2008, Abhisit Vejjajiva, del Partit Demòcrata, va ser anomenat Primer Ministre pel Parlament a finals de 2008. No obstant, durant l'abril de 2009, l'Administració Abhisit també es va patir enormes protestes i revoltes promogudes per l'anomenat moviment de "samarretes vermelles" UDD. Així, com a conseqüència de la prolongada agitació política de Bangkok, les forces de seguretat han vist com requeia sobre elles la responsabilitat absoluta d'abordar la insurgència a Patani (ICG, 2008). Així, entre 2007 i 2009, la violència

i l'activitat insurgent i paramilitar³⁴ va continuar, sobretot amb atacs contra les tropes militars, civils i infraestructures, e.g. l'atac a la mesquita Al-Furqan de 2009 a Narathiwat. Cal dir que malgrat que els atacs han disminuït en quantitat, el nombre de víctimes mortals augmenta any rere any (UCDP, 2009b). Tot i que no s'ha produït un apropament entre les parts i que els combats continuen, l'Administració Abhisit està examinant la possibilitat de garantir una major autonomia local a Patani i canviar les polítiques relacionades amb el sud, que passarien d'un enfocament orientat a la seguretat cap un d'orientat al desenvolupament i la justícia.³⁵

4.3.1. EL MOVIMENT TAILANDÈS EN FAVOR DE L'AUTONOMIA TERRITORIAL

El conflicte tailandès actual es pot entendre essencialment com una lluita de la minoria Patani, històricament agreujada, contra Bangkok, que per la seva banda està dominat per una majoria Tai caracteritzada per la lluita pel poder entre el Thaksinisme i l'*establishment*, i on la qüestió religiosa és només una causa secundària o pretext. En termes generals, la perspectiva dels greuges se centra en el fet que Patani és una de les regions més pobres de Tailàndia, mancada d'accés a les institucions polítiques, socials, econòmiques i judicials, en part per culpa del sistema administratiu centralitzat del país i la impunitat de les forces de seguretat. Altres tipus de greuges sorgeixen de la imposició de la llengua tai i de la religió budista entre la població de Patani per part del govern mitjançant les seves polítiques educatives i d'assimilació (Croissant, 2007: 6; Melvin, 2007: 17). Per entendre l'esclat violent de 2003, cal prendre en consideració els següents aspectes. Malgrat la tendència generalitzada a descriure el conflicte de post-Guerra Freda

34. Les principals organitzacions paramilitars tailandeses involucrades a Patani són: la força *ranger* Thahan Phran vinculada a l'exèrcit; els Voluntaris de Defensa dels Pobles (Chor Ror Bor), una milícia civil vinculada al Ministeri de l'Interior; la Força de Protecció dels Pobles (Or Ror Bor), una milícia budista amb el patronatge de la Reina Sirikit; i la Ruam Thai, una milícia budista privada (ICG, 2007; Chalk, 2008: 17).

35. Per la font d'informació veure: <http://www.voanews.com/english/2009-03-18-voa36.cfm> (accedit el 17 d'abril de 2009).

del sud de Tailàndia com a religió i a la insurgència com un nou front de la gihad, la religió no ha substituït el nacionalisme com a principal força instigadora d'aquesta insurgència (Sugunnasil, 2006: 140; Melvin, 2007: 20; ICG, 2005, 2008). L'actual malestar religiós a Patani té el seu origen en la privació cultural i marginalització político-econòmica de la població malai-musulmana per part de Bangkok, i en el col·lapse de la primera onada d'insurgència, incapaç aquesta d'assolir els seus objectius polítics, fet que ha ajudat a crear les condicions necessàries pel desenvolupament d'un component islàmic en la ideologia insurgent (Sugunnasil, 2006: 140; Cline, 2007: 285; Croissant, 2007: 8; Melvin, 2007: 21).³⁶ És a dir, l'islam, o fins i tot la gihad, són recursos retòrics emprats selectivament per la insurgència de Patani per legitimar els seus atacs, i no la font de les seves motivacions bàsiques.³⁷ Així, la religió no és més que un simple tret simbòlic de la identitat de Patani i no ha modificat ni reencès els patrons del conflicte.

Malgrat l'estratègia planificada i centralitzada dels grups rebels, la insurgència actual està formada per grups independents organitzats en una estructura de cèl·lules clandestines. Aquests grups centren les seves activitats tant en la guerra irregular com en el front polític; les organitzacions principals són el BRN-Coordinate liderat per Sapaeing Basor (i el seu braç armat, el RKK), i la PULO (Croissant, 2007; Melvin, 2007; ICG, 2008; UCDP, 2009b). Donat el fet que la insurgència es defineix per les seves reivindicacions per un estat independent, o com a mínim una regió autònoma (de l'estil d'Aceh o Moro Mindanao), la manca de lideratge polític és un impediment fonamental per trobar unes reivindicacions pel que ha de ser Patani clarament formulades i idònies per la resolució del conflicte (Melvin, 2007: 33; ICG, 2008). En conseqüència, per la insurgència de Patani l'autonomia comprèn *inter alia* (i) l'autogovern i la celebració d'eleccions per

36. Esdeveniments internacionals com la Revolució Iraniana de 1979, les guerres d'Afganistan i la invasió d'Iraq liderada pels EE.UU., a la qual va donar suport l'Administració Thaksin, van facilitar el ressorgiment de l'islam a Patani.

37. A Patani hi ha grups que opten per tendències a l'estil de les de Jeemah Islamiyah, Harakat-ul-Jihad-al-Islami i Abu Sayyaf, e.g. la Fraternalitat Ustadz Soh, malgrat que són una minoria insignificant que no capitalitza la dinàmica del conflicte (Cline, 2007: 283; Croissant, 2007: 6; Melvin, 2007: 17; Chalk, 2008: 20; ICG, 2005, 2008).

triar les autoritats polítiques; (ii) una extensa reforma política, una descentralització més profunda i l'obtenció de poder legislatiu; (iii) una reforma sectorial de les forces de seguretat; (iv) la reintroducció de certs elements de la xaria mitjançant tribunals islàmics; (v) autonomia cultural i educació a través de les escoles tradicionals musulmans (*ponoh*), a més del dret de fer servir la llengua malai; i (vi) un desenvolupament econòmic integral. Per tant, Tailàndia està experimentant un conflicte en què se superposen profundament dos tipus de incompatibilitats, polaritzant el país ja que el conflicte és alhora sobre el govern i el territori.

4.3.2. ANÀLISI INTERNA DEL CAS TAILANDÈS

Des de 2003, Tailàndia ha sigut testimoni d'un increment de la insurgència de Patani donat que les comunitats Tai-malai musulmanes llargament excloses s'han mobilitzat per reemprendre el conflicte territorial armat que havia quedat estancat durant l'època de Guerra Freda. En els següents paràgrafs es presentaran les estructures d'oportunitat que expliquen l'emergència del moviment autonomista:

Primer, la rebel·lió es caracteritza per les reivindicacions autonòmiques fetes, com “palanca estratègica” contra el govern central, pels musulmans Tai-malai, els quals formen una minoria territorial compacta que alhora és una clara majoria regional. Aquestes demandes autonòmiques es concentren al voltant de la insurgència de Patani, tot i que l'absència de grups que reivindicuin la seva responsabilitat en els atacs o que plantegin demandes concretes fa difícil identificar els líders actuals i un interlocutor vàlid d'aquest moviment, tenint en compte a més que la major part dels líders dels anys noranta estan exiliats a l'estranger, majoritàriament a Suècia i en menys proporció a l'Orient Mitjà (ICG, 2005, 2008).

Segon, tot i que el govern central va crear el 2006 una Comissió per la Reconciliació Nacional per trobar una solució a llarg termini del conflicte, l'informe que va redactar destacant els factors causals darrera de la violència i suggerint mesures per alleugerir els problemes de Patani, aquestes no s'han arribat a implementar mai. Tanmateix,

el govern central es caracteritza per la inestabilitat de la seva acció de govern basada en estructures clientelistes, la corrupció, el caos i la competició. Per tant, una de les principals fonts de “palanca estratègica” per la insurgència de Patani és la presència d’un govern central feble.

Finalment, el tercer aspecte és el suport extern a la insurgència de Patani per portar a terme la seva agenda. Així, la insurgència està fonamentalment vinculada a les organitzacions Tai-malai musulmanes distribuïdes per Patani i per l’estat de Kelantan, Malàisia. Així i tot, el suport extern, ja sigui en forma de camps d’entrenament, munició, finançament o influència ideològica, és difícil de determinar degut a la manca de claredat de la insurgència. De totes maneres, la insurgència de Patani rep suport polític de partits com el PAS, inspiració i ajut de grups com el KMM, les MILF, i de grups de Sri Lanka i Aceh; a més de suport econòmic i *lobby* de la diàspora que resideix a Malàisia, Suècia i Alemanya (ICG, 2005; Cline, 2007: 283; Croissant, 2007: 6; Melvin, 2007: 24). La nova naturalesa de l’activitat armada, portada a terme per cèl·lules del RKK i en menor mesura del BRN-Coordinate i la PULO, els membres dels quals reben entrenament en l’ús d’artefactes explosius improvisats, rifles automàtics i llançagranades –la major part dels quals o es fabriquen casolanament, o són robats a les forces de seguretat o s’obtenen d’antics *stocks* de Bersatu (Chalk, 2008: 11), evita que aquests grups depenguin completament d’ampli suport extern i els permet seguir exercint la “palanca estratègica” i desconcertant les forces de seguretat tailandeses.³⁸

En concordança amb l’anàlisi feta anteriorment, el nivell d’estructures d’oportunitat del cas tailandès es pot descriure com alt, ja que els tres aspectes de la variable independent són presents.

Per la seva part, l’anàlisi de la dimensió de voluntat del cas tailandès mostra el següent:

38. Per la banda governamental, el govern d’Abhisit i el Partit Demòcrata, igual que els governs anteriors, rep el suport dels membres de la ASEAN, en particular de l’Administració Macapagal-Arroyo (Filipines) i l’Administració Yudhoyono (Indonèsia), a més del de les Administracions Bush i Obama (EE.UU.), les Administracions Howard i Rudd (Austràlia) i, en menor mesura, de les Administracions Badawi i Najib Razak (Malàisia).

La percebuda presència de dilemes de seguretat societal fruit d'un entorn amb un estat feble i de l'acció de la insurgència: el llegat autonòmic a Patani; la seva idea alternativa de governança i cultura; la confrontació permanent amb Bangkok, les forces de seguretat i les milícies paramilitars; i la polarització resultant ha produït la securització de la identitat dels habitants de les províncies del sud del país i la mobilització diàdica en defensa de cada idea d'estat i nació. En conseqüència, com a resposta a les revoltes a Patani i les polítiques d'educació i assimilació del govern central, les identitats de Tailàndia s'han securitzat al voltant de trets religiosos i etnoterritorials. El resultat ha estat l'exacerbació del dilema de seguretat societal en què Patani s'ha retratat a si mateix com víctima d'un regne excloent, corrupte i militaritzat, amb el poder concentrat en el govern central, a expenses dels governs regionals i de les municipalitats rurals, i dominat per les elits Tai budistes amb el suport de la monarquia.

El segon aspecte té a veure amb el gran diferencial econòmic en el si de la diàda i el tercer són els greuges polític-econòmics. Els musulmans Tai-malai, que viuen en una de les regions més pobres, subdesenvolupades, marginades i amb menys presència de turistes de Tailàndia, van percebre un augment de la marginalització després que l'Administració Thaksin deixés d'implementar els programes de descentralització i desenvolupament a Patani i acabés amb gran part de les seves garanties de seguretat i d'estructures polítiques imposant, en lloc d'aquestes, mesures excepcionals i polítiques contraterroristes severes.

En referència al nivell de dimensió de voluntat d'aquest cas, aquesta es pot descriure com alta, perquè, com succeeix en l'anàlisi de l'estructura d'oportunitat, els tres aspectes de la variable independent són presents.

Per tant, com a resultat dels alts nivells tant d'estructures d'oportunitat com de dimensió de voluntat, a més de la interacció de les dues variables, el conflicte sobre l'autonomia, la direcció de les polítiques culturals i el desenvolupament econòmic tendeixen més a l'escalada que a la desescalada, en un context d'estancament polític a Bangkok, continues tensions en les relacions civils-militars i on no hi ha cap

grup rebel concret que faci un pas endavant i plantegi obertament les seves reivindicacions.

5. ANÀLISI COMPARATIVA

5.1. ESTRUCTURES D'OPORTUNITAT I DIMENSIÓ DE VOLUNTAT EN COMPARACIÓ

En els tres casos analitzats la presència d'estructures d'oportunitat i dimensió de voluntat va ser un aspecte clau alhora de generar escalades. Sense la seva interacció activa, les minories mai no haguessin pogut mobilitzar-se i provocar una escalada violenta entorn a reivindicacions autonòmiques. En conseqüència, la comparació entre els tres casos il·lustra que quan controlant la compacitat territorial i la presència d'un govern central feble, i considerant-les com una condició permanent dels conflictes armats ancorats en reivindicacions d'autodeterminació a Bolívia, Níger i Tailàndia, l'escalada només es produeix quan els contendents (els emprenedors ètnics), tenen accés a un suport extern, o com a mínim no troben resistència, per portar a terme primer protestes i posteriorment per desencadenar la rebel·lió.

Per tant, l'observació dels casos d'estudi demostra que, quan els líders es beneficien, o creuen que ho fan, d'una "palanca estratègica" i de les xarxes socioeconòmiques que sorgeixen d'aquestes condicions, tendeixen a plantejar reivindicacions d'autodeterminació i a ser més propicis a alçar-se en armes. D'acord amb això, tot i que en gran mesura les estructures d'oportunitat del CPSC i l'APB sorgeixen de la naturalesa domèstica del seu poder econòmic i lideratge, compten amb un gran recolzament polític-econòmic i reconeixement d'empreses per part multinacionals i d'organitzacions estrangeres. Així, Marinkovic i Costas, com empresaris i polítics, estan legitimats per actors secundaris en les seves reivindicacions autonòmiques, i a més a més, les seves lluites estan galvanitzades pel suport popular que reben d'entre la població de la Media Luna. Comparat amb Bolívia, en el cas tailandès, oportunitats existeixen per la insurgència de Patani, particularment pel RKK, el qual

ha aprofitat les tàctiques de cèl·lula-guerrilla i la poca dependència de grups com el KMM, la Jemaah Islamiyah o les MILF. El BRN-Coordinate i la PULO també s'han beneficiat del finançament i suport d'una diàspora pròdiga en recursos i del suport polític d'antics líders exiliats i del PAS (ICG, 2008). En contrast, en el cas nigerí, la insurgència compta amb oportunitats moderades degut a què gaudeixen de (i) la “palanca estratègica” d'estar lluny de Niamey i estar emplaçades en orografies complexes, (ii) el substancial suport militar dels grups rebels tuareg de Mali i dels Toubou, i (iii) el suport popular que reben els seus líders.³⁹ El problema segueix sent que el moviment Tuareg està dividit i que li manca el finançament i suport d'una diàspora poderosa.

El cas bolivià mostra que, malgrat que les accions del CPSC es poden explicar des de la lògica de la perspectiva de la cobdícia, i.e. una minoria econòmicament avançada en una societat desigual que creu que subvencionar els departaments andins, habitats principalment per indígenes, és massa costós i problemàtic i per tant desitja millorar la seva situació econòmica plantejant reivindicacions autonòmiques; la realitat és que un anàlisi més matisat d'aquest argument suggereix que la Media Luna prova tant de protegir la propietat privada com el model neoliberal que en l'actualitat es veu amenaçat per Morales i pel govern del MAS. Per tant, la cobdícia es confirma com un greuge, per bé que pugui ser considerat com a deshonest o il·legítim.

Respecte els altres dos casos, és necessari mencionar que els Tuareg nigerins i els Tai-malai musulmans, les reivindicacions d'autodeterminació dels quals es basen principalment en els greuges soferts, van recórrer a la violència després d'emprar mitjans pacífics, com a resposta a la persistència d'una governança excloent, a la marginalització política i econòmica, a les privacions socials i culturals i a la negativa a complaure les seves demandes per part dels seus governs centrals. No obstant això, l'origen d'aquestes reivindicacions, en conseqüència, es pot trobar en l'escenari provocat per l'existència d'una gran diferència

39. Durant l'agost de 2009, el MNJ va expulsar Alambo acusat d'enganyar el grup i els països que treballaven per acabar amb el conflicte armat. El nou líder és Amoumoune Kalakouwa. Per la font d'informació veure: <http://www.reuters.com/article/latestCrisis/idUSL2551220> (accedit el 4 de setembre de 2009).

econòmica entre el govern central i les regions en què viuen aquestes comunitats. Per tant, malgrat la diferent naturalesa dels casos d'estudi, quan es controla els dilemes de seguretat societal i dels greuges político-econòmics, i es consideren condicions permanents dels conflictes territorials armats, ancorats en reivindicacions separatistes o autonòmiques, de Bolívia, Níger i Tailàndia, l'escalada del conflicte només es pot produir quan els contendents tenen la voluntat de mobilitzar-se com a resultat de l'existència d'una gran desigualtat econòmica en el si de la diada.

5.2. EXPLICANT L'ESCALADA I LA DESESCALADA

Durant el transcurs d'aquest anàlisi s'han observat diverses similituds entre els tres casos d'estudi i.e. d'una banda, la guerra de desgast contra el govern central amb l'objectiu d'aconseguir concessions autonòmiques o de canviar l'*status quo*; i d'altra banda, que, tot i que el CPSC, el MNJ i la insurgència de Patani controlen un territori dintre de l'estat, la realitat és que no funcionen com entitats separades. També és comú en els tres casos la violència electoral irresolta; les dinàmiques d'*spoiler* en els bàndols; les revoltes, protestes i manifestacions; les violacions de drets humans; la violència perllongada; els casos d'assassinats polítics; i enfrontaments armats i atacs terroristes esporàdics que generen represàlies reflexes.

Els casos bolivià i nigerí s'inclouen en el model d'escalada contendent-defensor, i.e. el contendent (en aquest cas, el CPSC i el MNJ) van començar amb tàctiques contencioses suaus, com manifestacions i protestes, però com resultat de la no satisfacció de les seves reivindicacions, van avançar cap a la guerra irregular en un esforç per prevaler. Per la seva part, la resposta dels governs a l'ofensiva ha estat diferent en els dos casos; l'Administració Morales s'ha mantingut passiva i s'està enfrontant a la rebel·lió amb mesures policials, mentre que l'Administració Mamadou ha reaccionat amb força mitjançant una escalada defensiva. Per contra, el cas tailandès segueix el model d'escalada de conflicte en espiral basat en un cercle viciós, caracteritzat per l'activitat terrorista, d'acció-reacció, i les represàlies reflexes entre les for-

ces de seguretat tai, les organitzacions paramilitars tai-budistes i la insurgència de Patani. Així, segons els mesuradors d'Intensitat de Conflict de la base de dades del UCDP, Bolívia s'enfronta a una baixa activitat armada, mentre que Níger i Tailàndia s'enfronten a conflictes menors. Les causes de les diferents intensitats del conflicte es poden trobar per tant en les diferents vies d'escalada dels casos d'estudi.

Després dels esdeveniments del conflicte del gas de 2003, la principal escalada de violència a Bolívia es produeix al voltant de períodes electorals, com durant l'obertura de l'assemblea constituent de 2007 i el referèndum no oficial sobre autonomia a la Media Luna de 2008. Tanmateix, la massacre de Porvenir de 2008 i el cas Rózsa-Flores de 2009 estan entre les instàncies més significants d'escalada que han fet créixer les protestes ètniques en curs i la violència política. Per tant, l'escalada del conflicte en el cas bolivià es pot descriure com un augment gradual en el que les parts s'han compromès de manera creixent en la lluita, estimulants el nexa entre suport extern i grans nivells de desigualtat econòmica en el si de la díada.⁴⁰ Tot i que els nivells de violència fets públics durant la reelecció de Morales i els referèndums sobre l'empoderament de governança descentralitzada indígena als departaments andins de 2009 van ser molt baixos, la disputa es manté viva ja que les incompatibilitats encara no s'han resolt i la polarització s'ha arrelat després dels resultats.

Des del rebrot del conflicte armat a la ciutat de Iferouane l'any 2007, el conflicte a Níger s'ha caracteritzat pels enfrontaments militars entre les FAN i el MNJ, l'ús de violència indiscriminada contra civils per part del govern nigerí, els segrestos de personal estranger i treballadors de les empreses d'urani per part del MNJ, i l'escalada de violència durant les estacions seques i la desescalada durant les estacions de pluges. Malgrat que continuen les protestes ètniques, els atacs esporàdics i la violència política, des de les converses de Sirte de 2009, Níger ha experimentat una important desescalada del conflicte armat. Per tant, es pot afirmar que el conflicte està disminuint gradualment com

40. El potencial per enfrontaments violents és alt, a banda de la participació de mercenaris estrangers, hi ha organitzacions com la UJC, el grup indígena Ponchos Rojos, i algunes bandes de Barras Bravas, que han estat formant milícies que tenen capacitat per batallar.

a resultat d'un punt mort 4-S, la pèrdua de suport extern del MNJ, i l'emergència d'un grup escindit moderat, el FPN, decidit a acabar amb la lluita armada en favor d'un acord de pau negociat. No obstant, des de l'inici del procés, no s'ha redactat cap document formal que legitimi el procés en curs. Per tant, aquest *impasse* impedeix qualsevol negociació de pau possible i apunta cap a un fracàs inevitable.

En el cas tailandès, des del principi del conflicte el 2003, els esdeveniments més rellevants van ser el setge de la mesquita Krue Se i la massacre de Tak Bai de 2004. Posteriorment, el 2005 va estar marcat per una escalada gradual de la violència com a conseqüència de l'enfortiment del suport extern a la insurgència. Després dels atemptats de Hat Yai, l'escalada de violència va arribar al seu punt àlgid en el període 2006-2008, fet que va estar a punt de provocar una guerra i.e. quan Chulanont liderava el govern interí civil-militar. Malgrat que continuen les protestes ètniques, la violència política, la resposta violenta dels budistes i les campanyes terroristes liderades pel RKK, des que Abhisit es va convertir en cap del govern, Tailàndia ha experimentat una petita desescalada del conflicte. Més enllà de la bona voluntat d'Abhisit per trobar un acord autonòmic per solucionar el conflicte de Patani, l'agitació política de Bangkok ha fet que la insurgència es mantingui a l'expectativa. Tanmateix, les forces de seguretat segueixen al càrrec de la disputa, fet que podria provocar fàcilment una espiral d'escalada a llarg termini ja que la insurgència de Patani, ben establerta i resistent, no està ni de bon tros derrotada (ICG, 2008: 1).

5.3. OBSERVACIONS ADDICIONALS D'INTERÈS TEÒRIC

Segons la perspectiva de Walter (2003), la inversió dels governs en una reputació de duresa per descoratjar les reivindicacions territorials segueix aquesta línia de pensament:

Primer, l'Administració Morales i el govern central bolivià no acceptaran mai l'autodeterminació de la Media Luna ja que el govern tem que això pogués provocar una reducció dels fons públics disponibles per les necessàries inversions en els departaments andins, a part, de l'afebliment de la democràcia i de l'estat de dret. A més, La Paz con-

sidera immorals i objectivament no legítims els greuges político-econòmics adduïts pel CPSC. Segon, degut a la incapacitat del govern central nigerí de complir l'acord de pau d'Ouagadougou de 1995 i l'estratègia de Mamadou d'excloure i privar del dret de vot als Tuareg sota l'argument de l'absència de consanguinitat, és molt probable que Niamey no accepti mai la implementació total de les reivindicacions dels Tuareg, perquè, a més de la situació de punt mort 4-S amb el MNJ, ha de dissuadir les demandes autonòmiques del poble Toubou de la Regió d'Agadez i de la Regió de Diffa. Encara més, s'enfronta als greuges soferts per les minories àrabs Mahamid de la Regió de Diffa en la frontera amb el Txad, les quals han rebut amenaces d'expulsió del país després de ser acusades per l'Administració Mamadou de cometre maldats. Tercer, més enllà dels grans incentius del govern i l'exèrcit per instigar, perpetuar i negligir el conflicte a Patani, Bangkok té una llarga història d'inversió en una reputació de duresa en front de les reivindicacions de Patani, en particular perquè la represa de la violència ha estat marcada per la dimensió religiosa, i per l'agitació política resultant de la lluita entre el Thaksinisme i l'*establishment* tai. A més a més, l'Administració Abhisit s'ha d'ocupar de la qüestió de l'estatus dels refugiats i immigrants birmans indocumentats de Tailàndia Central que sol·liciten el seu reconeixement; les demandes de desenvolupament econòmic de les minories Tai-lao i Tai-khmer de la Regió d'Isan; i la disputa amb Cambodja pel temple Preah Vihear.

6. RESUM I CONCLUSIÓ

Si l'autonomia per si mateixa no determina l'escalada dels conflictes territorials armats ancorats en reivindicacions d'autodeterminació, per què algunes minories s'inclinen per la violència organitzada, mentre d'altres opten per canals pacífics? Amb l'objectiu d'arribar a una teoria integral que identifiqui quins són els factors responsables de l'escalada violenta, el present estudi ha volgut omplir aquest buit teòric responnent sota quines condicions aquesta mena de conflictes escalen o desescalen. Aquest estudi assumia i ha argumentat que l'explica-

ció de la causalitat sorgeix d'un procés dinàmic en què interactuen factors de voluntat i d'oportunitat.

Fent servir els conceptes d'estructures d'oportunitat (factors contextuals i capacitats) i dimensió de voluntat (raons de fons i requisits), el meu descobriment teòric principal ha estat que l'escalada del conflicte només es produeix quan les reivindicacions autonòmiques o separatistes són emprades per les minories com una estratègia per influir la resposta del govern i millorar la seva posició negociadora com a conseqüència de la interacció de l'oportunitat i la voluntat que uneix a líders ètnics que tenen accés al suport extern amb grans nivells de desigualtat econòmica en el si de la díada. Per tant, els emprenedors de violència, reunint a les minories al voltant d'una bandera, són capaços de generar l'atractiu necessari per recórrer a las armes, per securititzar la identitat i per explotar els greuges polític-econòmics.

Donat que la recerca que prova d'entendre les causes, les dinàmiques, l'escalada/desescalada i els resultats dels conflictes armats nacionalistes intraestats originats pel control del territori està encara en la seva infantesa, el marc teòric introduït en aquest estudi pot ser una via apropiada per futures investigacions. Així doncs, aplicar un cas crucial, com per exemple Irlanda del Nord, per posar a prova els descobriments d'aquest estudi seria de gran rellevància i validesa. En aquest context, l'impacte de la 'independència' de Kosovo i Ossètia del Sud/Abkhàzia al 2008 en el desenvolupament dels arranjaments d'autonomia a tot el món i en la comprensió de les estructures d'oportunitat i de la dimensió de voluntat és també d'una importància primordial. De manera similar, pràcticament no s'han pres en consideració, en termes d'evidències teòriques i empíriques, les divisions en el si tant dels governs com dels grups de minories, en contextos de punts morts 4-S, respecte de negociacions d'acords autonòmics fruit de conflictes d'autodeterminació. Així, els descobriments d'aquest estudi haurien de ser rellevants tant per investigadors acadèmics com per responsables polítics per determinar, mitjançant les estructures d'oportunitat i la dimensió de voluntat, quan és necessari arribar a acords sobre autonomia territorial per evitar l'escalada de conflictes ancorats en reivindicacions d'autodeterminació.

BIBLIOGRAFIA

- Alesina, Alberto; Spolaore, Enrico and Wacziarg, Romain (2000). “Economic Integration and Political Disintegration”. *American Economic Review* 90 (5): 1276-1297.
- Azar, Edward E. (1990). *The Management of Protracted Social Conflict: Theory and Cases*. Aldershot: Dartmouth.
- Bakke, Kristin M. and Wibbels, Erik (2006). “Diversity, Disparity, and Civil Conflict in Federal States”. *World Politics* 59 (1): 1-50.
- Benjaminsen, Tor A. (2008). “Does Supply-Induced Scarcity Drive Violent Conflicts in the African Sahel? The Case of the Tuareg Rebellion in Northern Mali”. *Journal of Peace Research* 45 (6): 819-836.
- Buhaug, Halvard; Cederman, Lars-Erik and Rød, Jan Ketil (2008). “Disaggregating Ethno-Nationalist Civil Wars: A Dyadic Test of Exclusion Theory”. *International Organization* 62 (3): 531-551.
- Bunce, Valerie (1999). *Subversive Institutions: The Design and the Destruction of Socialism and the State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Burbach, Roger (2008). *The Rise of Food Fascism: Allied to Global Agribusiness, Agrarian Elite Foments Coup in Bolivia*. Amsterdam: Transnational Institute. http://www.tni.org/detail_page.phtml?act_id=18444 (accessed April 14, 2009)
- Buzan, Barry; Wæver, Ole and de Wilde, Jaap (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner.
- Centellas, Miguel (2007). “Democratization, Social Crisis, and National Reinvention: Reflections from the Bolivian Case”. Paper prepared for the 2007 LASA International Congress. Montréal, September 5-8, 2007
- Chalk, Peter (2008). *The Malay-Muslim Insurgency in Southern Thailand: Understanding the Conflict's Evolving Dynamic*. Occasional Paper No. 5. Santa Monica: RAND Corporation.
- Cline, Lawrence E. (2007). “Thailand and the Insurgency in the South”. *Small Wars and Insurgencies* 18 (2): 275-287.

- Coakley, John (2003). *"The Territorial Management of Ethnic Conflict"*. London: Frank Cass Publishers.
- Collier, Paul (2000). "Doing Well out of War", in Berdal, Mats and Malone, David (eds.) *Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil Wars*. Boulder: Lynne Rienner. (91-111).
- Collier, Paul and Hoeffler, Anke (2004). Greed and Grievance in Civil War. *Oxford Economic Papers* 56 (4): 563-95.
- Collier, Paul; Hoeffler, Anke and Söderbom, Måns (2008). "Post-Conflict Risks". *Journal of Peace Research* 45 (4): 461-478.
- Cornell, Svante E. (2002a). *Autonomy and Conflict: Ehtnoterritoriality and Separatism in South Caucasus - Cases in Georgia*. Uppsala: Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University. Report No. 61
- Cornell, Svante E. (2002b). "Autonomy as a Source of Conflict: Caucasian Conflicts in Theoretical Perspectives". *World Politics* 54 (2): 245-276.
- Croissant, Aurel (2007). "Muslim Insurgency, Political Violence, and Democracy in Thailand". *Terrorism and Political Violence* 19 (1): 1-18.
- Daftary, Farimah (2008). "Territorial Autonomy as a Response to Violent Self-Determination Conflicts: "Too Little, Too Late?"". Paper prepared for the 2008 ISA Annual Convention. San Francisco, March 26-29, 2008
- Eaton, Kent (2007). "Backlash in Bolivia: Regional Autonomy as a Reaction against Indigenous Mobilization". *Politics & Society* 35 (1): 71-102.
- Eaton, Kent (2008). "Conservative Autonomy Movements: Bolivia and Ecuador in Comparative Perspective". Paper prepared for the 2008 APSA Annual Convention. Boston, August 28-31, 2008
- Erk, Jan and Anderson, Lawrence (2009). "The Paradox of Federalism: Does Self-Rule Accommodate or Exacerbate Ethnic Divisions?". *Regional & Federal Studies* 19 (2): 191-202
- Fearon, James D., and Laitin, David D. (2003). "Ethnicity, Insurgency and Civil War". *American Political Science Review* 97 (1): 75-90.

- Gallagher Cunningham, Kathleen (2007). *Divided and Conquered: Why States and Self-determination Groups Fail in Bargaining Over Autonomy*. San Diego: Department of Political Science, University of California, San Diego.
- Ghai, Yash (2000). "Ethnicity and Autonomy: A Framework for Analysis", in Ghai, Yash (ed.) *Autonomy and Ethnicity: Negotiating Competing Claims*. Cambridge: Cambridge University Press. (1-28).
- Gurr, Ted Robert (1993). *Minorities at Risk: A Global View of Ethnopolitical Conflicts*. Washington D.C.: United States Institute of Peace.
- Gustafson, Bret (2006). "Spectacles of Autonomy and Crisis: Or, What Bulls and Beauty Queens have to do with Regionalism in Eastern Bolivia". *Journal of Latin American Anthropology* 11 (2): 351-379.
- Hale, Henry E. (2004). "Divided We Stand: Institutional Sources of Ethnofederal State Survival and Collapse". *World Politics* 56 (2): 165-193.
- Hannum, Hurst (1990). *Autonomy, Sovereignty, and Self-Determination: The Accommodation of Conflicting Rights*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Hannum, Hurst (2004). "Territorial Autonomy: Permanent Solution or Step toward Secession?", in Wimmer, Andreas; Goldstone, Richard J.; Horowitz, Donald L.; Joras, Ulrike and Schetter, Conrad (eds.) *Facing Ethnic Conflicts: Toward a New Realism*, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers. (274-282).
- Heintze, Hans-Joachim (1998). "On the Legal Understanding of Autonomy", in Suksi, Markku (ed.) *Autonomy: Applications and Implications*, The Hague: Kluwer Law International. (7-32).
- Holsti, Kalevi J. (1996). *The State, War and the State of War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Horowitz, Donald L. (1985). *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley: University of California Press.

- HRW, Human Rights Watch (2007). “Niger: Warring Sides Must End Abuses of Civilians: Combatants Engaged in Executions, Rape, and Theft”. Dakar: December 19, 2007. <http://www.hrw.org/en/news/2007/12/18/niger-warring-sides-must-end-abuses-civilians> (accessed May 12, 2009)
- HRW, Human Rights Watch (2009). “Bolivia”. *World Report 2009*. New York. http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/bolivia_0.pdf (accessed May 12, 2009)
- ICG, International Crisis Group (2004). “Bolivia’s Divisions: Too Deep To Heal?”. *ICG Latin America Report No. 7*. Quito/Brussels.
- ICG, International Crisis Group (2005). “Southern Thailand: Insurgency, Not Jihad”. *ICG Asia Report No. 98*. Singapore/Brussels.
- ICG, International Crisis Group (2007). “Southern Thailand: The Problem with Paramilitaries”. *ICG Asia Report No. 140*. Jakarta/Brussels.
- ICG, International Crisis Group (2008). “Thailand: Political Turmoil and the Southern Insurgency”. *ICG Asia Briefing No. 80*. Bangkok/Brussels.
- Jenne, Erin K. (2006). “National Self-Determination: A Deadly Mobilizing Dvice”, in Hannum, Hurst and Babbitt, Eileen F. (eds.) *Negotiating Self-Determination*. Lanham: Lexington Books. (7-36).
- Jenne, Erin K.; Saideman, Stephen M. and Lowe, Will (2007). “Separatism as a Bargaining Posture: The Role of Leverage in Minority Radicalization”. *Journal of Peace Research* 44 (5): 539-558.
- Kalyvas, Stathis N. (2005). “Warfare in Civil Wars”, in Duyvesteyn, Isabelle and Angstrom, Jan (eds.) *Rethinking the Nature of War*. London: Frank Cass Publishers. (88-108).
- Keenan, Jeremy (2008). “Uranium Goes Critical in Niger: Tuareg Rebellions Threaten Sahelian Conflagration”. *Review of African Political Economy* 35 (117): 449-466.
- Keesing’s, Keesing’s Record of World Events (2008). *2008 Bolivia*. Vol. 54, Page 48770. Bethesda: Keesing’s Worldwide.

- Kolstø, Pål (2006). “The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States”. *Journal of Peace Research* 43 (6): 723-740.
- Krings, Thomas (1995). “Marginalisation and Revolt among the Tuareg in Mali and Niger”. *GeoJournal* 36 (1): 57-63.
- Lapidoth, Ruth (1997). *Autonomy: Flexible Solutions to Ethnic Conflicts*. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press.
- Légaré, André and Suksi, Markku (2008). “Introduction: Rethinking the Forms of Autonomy at the Dawn of the 21st Century”. *International Journal on Minority and Group Rights* 15 (2-3): 143-155.
- Martin, Adrian (2008). *Tuareg Rebellions in Mali and Niger: 1990-Today*. Washington D.C.: Center for Peace and Security Studies, Georgetown University. Unpublished Thesis.
- Melvin, Neil J. (2007). *Conflict in Southern Thailand: Islamism, Violence and the State in the Patani Insurgency*. SIPRI Policy Paper No. 20. Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute.
- McSweeney, Bill (1999). *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mozaffar, Shaheen and Scarritt, James R. (2000). “Why Territorial Autonomy Is Not a Viable Option for Managing Ethnic Conflict in African Plural Societies”, in Safran, William and Máiz, Ramón (eds.) *Identity and Territorial Autonomy in Plural Societies*. London: Frank Cass Publishers. (230-253).
- Nordquist, Kjell-Åke (1998). “Autonomy as a Conflict-Solving Mechanism: An Overview”, in Suksi, Markku (ed.) *Autonomy: Applications and Implications*, The Hague: Kluwer Law International. (59-77).
- Ohlson, Thomas (2008). “Understanding Causes of War and Peace”. *European Journal of International Relations* 14 (1): 133-160.

- Pegg, Scott (2004). “From De Facto States to States-Within-States: Progress, Problems, and Prospects”, in Kingston, Paul and Spears, Ian S. (eds.) *States-Within-States: Incipient Political Entities in the Post-Cold War Era*. New York: Palgrave Macmillan. (35-46).
- Pruitt, Dean G. and Kim, Sung Hee (2004). *Social Conflict: Escalation, Stalemate and Settlement*. 3rd Edition. New York: McGraw-Hill.
- Roca, José Luis (2007). *Fisonomía del Regionalismo Boliviano: La Otra Cara de la Historia*. Santa Cruz: Editorial El País.
- Rothchild, Donald and Hartzell, Caroline (2000). “Security in Deeply Divided Societies: The Role of Territorial Autonomy”, in Safran, William and Máiz, Ramón (eds.) *Identity and Territorial Autonomy in Plural Societies*. London: Frank Cass Publishers. (254-271).
- Safran, William (2000). “Spatial and Functional Dimensions of Autonomy: Cross-national and Theoretical Perspectives”, in Safran, William and Máiz, Ramón (eds.) *Identity and Territorial Autonomy in Plural Societies*. London: Frank Cass Publishers. (11-34).
- Saideman, Stephen M.; Dougherty, Beth K. and Jenne, Erin K. (2005). “Dilemmas of Divorce: How Secessionist Identities Cut Both Ways”. *Security Studies* 14 (4): 607-636.
- Sambanis, Nicholas (2001). “Do Ethnic and Nonethnic Civil Wars Have the Same Causes?: A Theoretical and Empirical Inquiry (Part 1)”. *Journal of Conflict Resolution* 45 (3): 259-282.
- Sorens, Jason (2004). “Globalization, Secessionism, and Autonomy”. *Electoral Studies* 23 (4): 727-752.
- Stanovčić, Vojislav (1992). “Problems and Options in Institutionalizing Ethnic Relations”. *International Political Science Review* 13 (4): 359-379.
- Suny, Ronald Grigor (1994). *The Revenge of the Past*. Stanford: Stanford University Press.
- Sugunasil, Wattana (2006). “Islam, Radicalism, and Violence in Southern Thailand: Berjihad di Patani and the 28 April 2004 Attacks”. *Critical Asian Studies* 38 (1): 119-144.

- Tir, Jaroslav (2006). “Domestic-Level Territorial Disputes: Conflict Management via Secession”. *Conflict Management and Peace Science* 23 (1): 309-328.
- Toft, Monica Duffy (2003). *The Geography of Ethnic Violence: Identity, Interests, and the Indivisibility of Territory*. Princeton: Princeton University Press.
- UCDP, Uppsala Conflict Data Programme (2009a). *Conflict Database: Niger* http://www.pcr.uu.se/gpdatabase/gpcountry.php?id=118®ionSelect=1-Northern_Africa (accessed April 14, 2009)
- UCDP, Uppsala Conflict Data Programme (2009b). *Conflict Database: Thailand* http://www.pcr.uu.se/gpdatabase/gpcountry.php?id=154®ionSelect=7-Eastern_Asia (accessed April 17, 2009)
- Von der Heydt-Coca, Magda (2009). “Neoliberal Agenda in Bolivia and its Aftermath”. *Perspectives on Global Development and Technology* 8 (2-3): 347-371.
- Walter, Barbara F. (2003). “Explaining the Intractability of Territorial Conflict”. *International Studies Review* 5 (4): 137-53.
- Walter, Barbara F. (2006). “Information, Uncertainty, and the Decision to Secede”. *International Organization* 60 (1): 105-135.
- Wolff, Stefan and Weller, Marc (2005). “Self-determination and autonomy: a conceptual introduction”, in Weller, Marc and Wolff, Stefan (eds.) *Autonomy, Self-governance and Conflict Resolution: Innovative Approaches to Institutional Design in Divided Societies*. London: Routledge. (1-25).
- Zartman, I. William (2005a). “Need, Creed, and Greed in Intrastate Conflict” in Arnson, Cynthia and Zartman, I. William (eds.) *Rethinking the Economics of War: The Intersection of Need, Creed and Greed*. Washington D.C.: Johns Hopkins University Press. (256-284).
- Zartman, I. William (2005b). “Analyzing Intractability”, in Crocker, Chester A.; Hampson, Fen Osler and Aall, Pamela (eds.) *Grasping the Nettle: Analyzing Cases of Intractable Conflict*. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press. (47-64).

DOCUMENTS DE TREBALL DE L'ICIP – NORMES DE LLIURAMENT:

Institut Català Internacional per la Pau (ICIP)

- El principal objectiu de l'ICIP és promoure una cultura de la pau a Catalunya, així com arreu del món, donar suport a solucions pacífiques i a la resolució de conflictes i donar a Catalunya un paper actiu com a agent de la pau i de la investigació de la pau. L'ICIP, partint de la coherència entre els fins i mitjans, es regeix pels principis de promoció de la pau, de la democràcia, de la justícia, de la igualtat i de l'equitat en les relacions entre persones, pobles, cultures, nacions i estats. Té com a objectiu treballar per a la seguretat humana, el desarmament, la prevenció i la resolució pacífica de conflictes i tensions socials, i l'enfortiment de les arrels de la pau i de la convivència, de la construcció de la pau i de la defensa dels drets humans.

Objectius de la publicació

- L'ICIP vol crear un fòrum obert sobre temes relacionats amb la pau, els conflictes i la seguretat. El seu objectiu és obrir el debat i la discussió sobre els problemes actuals, tant teòrics com relacionats amb la recerca i el manteniment de la pau al nostre món. L'ICIP s'esforça per connectar un grup de veus eclèctic, com ara acadèmics, estudiants de doctorat, representants d'organitzacions no governamentals i representants institucionals, i per facilitar l'expressió de treballadors i escriptors amb enfocaments innovadors i constructius en la pau i la resolució de conflictes.

Abast de la publicació (llista de temes)

- L'ICIP s'interessa en les obres relacionades amb la pau, els conflictes i la recerca sobre seguretat. El seu objectiu és oferir coneixement innovador i plural sobre temes de metodologia de recerca per la pau, d'història i desenvolupament de les in-

vestigacions sobre la pau, educació per la pau, creació i manteniment de la pau, resolució de conflictes, seguretat de les persones, drets humans, seguretat mundial, seguretat ambiental, estudis de desenvolupament relacionats amb la pau i la seguretat, legislació internacional relacionada amb la pau, la democràcia, la justícia i la igualtat, desarmament, gènere, identitat i ètica amb relació a la pau, la ciència i la tecnologia associades amb la pau i la seguretat.

Públic:

- L'ICIP vol proporcionar materials accessibles, valuosos i ben documentats a totes aquelles persones interessades en la promoció de la pau. El nostre públic són acadèmics i investigadors, estudiosos de la pau i de la seguretat, treballadors de camp, representants institucionals i governamentals i el públic en general.

El procés de revisió

- Revisió feta per experts. Les presentacions hauran de ser enviades directament a l'editor de la sèrie (recerca.icip@gencat.cat), que comprovarà si l'article compleix els criteris formals i generals d'un article d'investigació, i posarà en marxa una revisió.
- El procediment de revisió és de *peer review*. El director de la sèrie triarà dos revisors anònims, en general, membres de la junta editorial, però també pot encarregar una revisió externa.
- Als revisors se'ls demana la redacció d'una ressenya en el termini d'un mes després d'haver rebut el document. Els comentaris han d'indicar clarament una d'aquestes quatre opcions: (1) acceptar sense canvis, (2) acceptar amb canvis menors, (3) permetre una segona presentació després d'haver fet canvis importants, i (4) rebutjar. Les opcions de la 2 a la 4 requereixen alguns comentaris detallats. Si un article és acceptat (opció 1 o 2), es demana als revisors que ajudin als autors a corregir els petits errors lingüístics o d'altres mitjançant anotacions en el

manuscrit. Si per a aquesta tasca utilitzen la funció de control de canvis, caldrà que s'assegurin que les observacions són anònimes.

Qui pot presentar articles?

- El criteri principal per a la presentació d'articles d'investigació és la consideració que aquest text pot ser presentat a una bona revista de acadèmica.
- S'espera del personal de l'ICIP, col·laboradors i visitants afiliats que presentin un article relacionat amb la seva investigació mentre són a l'ICIP.

Sistema de presentació

- Totes les presentacions es poden fer a l'adreça de correu electrònic de l'ICIP: recerca.icip@gencat.cat amb "Article d'investigació – presentació" com a assumpte del missatge.

Nota biogràfica de l'autor

- Tots els autors han de presentar una breu nota biogràfica que inclogui el nom complet, afiliació, adreça de correu electrònic, informació de contacte si cal i un historial professional breu. Aquesta informació s'haurà d'indicar en un full a part amb el títol. Qualsevol altra referència personal ha de ser eliminada de la presentació per tal de garantir-ne l'anonimat.

Resum

- Tots els treballs hauran d'incloure un resum en anglès (150 paraules màx.).

Paraules clau

- També s'exigeix una llista de quatre a sis paraules clau.

Llenguatge i estil

- Els autors poden presentar articles redactats en català, castellà o anglès. La presentació ha d'estar escrita amb claredat i ha de ser de fàcil lectura, amb títols que assenyalin el comen-

çament de cada secció. El document s'ha de presentar amb la font Arial 11 a doble espai i les pàgines han d'estar numerades.

- Els treballs no poden superar les 15.000 paraules (incloses les notes a peu i les referències). Els articles més llargs es tornaran a l'autor amb la petició que siguin abreujats. Els treballs que requereixen una presentació de les dades més extensa poden afegir-les en un apèndix que es comptarà per separat. Els apèndixs hauran de presentar les dades en un format de fàcil lectura i condensat.
- No s'acceptaran treballs que necessitin una revisió lingüística extensa. L'autor ha d'aplicar les petites correccions lingüístiques (així com les modificacions necessàries) suggerides pel revisor abans de l'edició final del document.

Notes al peu

- Es poden utilitzar notes al peu per proporcionar al lector informació relacionada amb el tema de l'article. Les paraules de les notes també es comptabilitzaran.

Bibliografia

- Sistema de dades d'autor de Harvard. En aquest sistema, les fonts se citen breument en el text, en general entre parèntesis, per cognom de l'autor i data de publicació. Les cites curtes s'amplien en una llista de referències en ordre alfabètic on es proporciona la informació bibliogràfica completa. Les referències bibliogràfiques han de seguir el *Chicago Manual of Style* (15a edició).

Vegeu la guia ràpida per a una citació a l'estil de Chicago a:

http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html

Generadors de cites:

<http://www.workscited4u.com/>

<http://citationmachine.net/>

2009/9

Lecciones de paz en Aceh: descentralización administrativa y libertad política como estrategia de pacificación en Aceh, per Javier Gil (disponible en català, castellà i anglès)

2009/8

Indigenous people's mobilization and their struggle for rights in Colombia, per Farid Samid Benavides (disponible en català, castellà i anglès)

2009/7

A critical application of securitization Theory: overcoming the normative dilemma of writing security, per Catherine Charrett (disponible en català i anglès)

2009/6

Bringing actors and violent conflict into forced migration literature. a model of the decision to return, per Inmaculada Serrano (disponible en català i anglès)

2009/5

La recerca d'una regulació del comerç internacional de diamants, per Franziska Bieri (disponible en català i anglès)

2009/4

Les identitats de Hezbollah i la seva rellevància per a l'estudi de la cultura i la religió en les Relacions Internacionals, per Pol Morillas Bassedas (disponible en català i anglès)

2009/3

¿Elecciones en 2009? Avances y obstáculos de la construcción de paz en Costa de Marfil, per Albert Caramés (disponible en català, castellà, anglès i francès)

2009/2

Prohibició de submissió a nou judici en el sistema interamericana de drets humans i en el dret comparat, per Priscila Akemi Beltrami (disponible en català i castellà)

2009/1

Conflict prevention and decentralized governance: some remarks about the state of the art in theory and practice, per Rafael Grasa i Arnau Gutiérrez Camps (disponible en català i anglès)

**INTERNATIONAL
CATALAN
INSTITUTE**

FOR PEACE

GRAN VIA DE LES CORTS CATALANES 658, BAIX
08010 BARCELONA (SPAIN)
T. +34 93 554 42 70 | F. +34 93 554 42 80
ICIP@GENCAT.CAT | WWW.ICIP.CAT